

Begroting 2017

waterschap
limburg

Begroting 2017

met de omgeving, voor de omgeving

titel Begroting 2017
subtitel met de omgeving, voor de omgeving
datum 30 november 2016
versie 3.0
status Concept
zaaknr. -
documentnr. [Documentnummer]

Bezoekadressen

Parklaan 10
6131 KG Sittard
(046) 420 57 00

Drie Decembersingel 46
5921 AC Venlo
(077) 389 11 11

Postadressen

Postbus 185
6130 AD Sittard

Postbus 3390
5902 RJ Venlo

IBAN
KvK

info@waterschaplimburg.nl
waterschaplimburg.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	5
Leeswijzer	7
Waterschap Limburg in kengetallen	8
1 Programmabegroting	10
1.1 Programma Waterkeringen	11
1.2 Programma Watersysteem en -keten	14
1.3 Programma Bestuur en organisatie	19
2 Financiële begroting	25
2.1 Kostendrager / kostentoerekening / dekkingsmiddelen	30
2.2 Begroting naar kosten en opbrengsten	33
2.3 Overige paragrafen	41
2.4 Belasting samenwerking Gemeenten en Waterschappen	56
2.5 Waterschapsbedrijf Limburg	60
2.6 De tarieven	62
2.7 Voorstellen	66
Bijlagen	67

60

50

40

30

20

Voorwoord

“met de omgeving, voor de omgeving”

Voor u ligt de eerste begroting van Waterschap Limburg. Een begroting die het startschot vormt voor een nieuw fusie waterschap.

2017 is een jaar waarin de integratie van de Waterschappen Roer en Overmaas en Peel en Maasvallei tot een nieuwe organisatie, gesteld voor de toekomst, centraal staat. Een jaar waarin veel zaken nog onzeker zijn en dat reflecteert in deze technische begroting. Maar ook een jaar waarin steeds meer zaken helder worden naarmate dat jaar vordert, bijvoorbeeld met het sluiten van een coalitieakkoord. En een jaar waarin we vol ambitie blijven werken aan de voorspoedige versterking van onze waterkeringen. Een jaar waarin we samen met de omgeving vorm geven aan onze wateroverlast-knelpunten en uitwerking geven aan de programma's 'BOOST' en 'Code Oranje'.

“Met de omgeving, voor de omgeving.”, dat is waar Waterschap Limburg voor staat.

Hoogwaterbescherming

Werken aan waterveiligheid in Limburg is en blijft van groot belang. De overstromingen van de Maas in 1993 en 1995 en de ingezette klimaatverandering maken dat eens te meer duidelijk. We investeren daarom samen met onze partners tot en met 2020 ruim 500 miljoen euro in hoogwaterbescherming.

Een complexe en omvangrijke opgave waarbij waterkeringen, voorheen vaak aangelegd als tijdelijke kering, nu worden versterkt om aan de wettelijk gestelde veiligheidsnormen te voldoen. Waar mogelijk en gewenst worden dijken teruggelegd en wordt gelijk ruimte gemaakt voor de rivier. Zo worden naast waterveiligheid ook voorwaarden geschapen en kansen gecreëerd voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen in het Maasdal.

De dijkversterkingsprojecten van Waterschap Limburg zijn ondergebracht in twee programma's: RWS Maaswerken (Prioritaire dijkversterkingen) en het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Tijdige en zorgvuldige uitvoering vraagt om innovatie, toepassen van de laatste stand der techniek en samenwerking!

We doen dat als Waterschap Limburg dan ook niet alleen. We werken actief samen met onze bestuurlijke partners, kennisinstututen en marktpartijen zowel nationaal als internationaal. Dus ook hier geldt “Waterschap Limburg: met de omgeving, voor de omgeving”.

Klimaatverandering

De klimaatverandering, die de afgelopen decennia al is ingezet, zal in de toekomst zorgen voor een grilliger klimaat in Nederland. Voorbereiding op langere periodes van droogte en extremere buien is noodzakelijk. De afgelopen jaren kregen we al te maken met intensieve zomerbuien en als gevolg daarvan flinke wateroverlast. Die hebben we uitvoerig geëvalueerd. Met de programma's 'Boost' en 'Code Oranje' anticiperen we op de klimaatverandering. Vanwege het gemeenschappelijke doel verbinden en zwaluwstaarten we beide programma's.

In 'Boost' realiseren we maatschappelijk geaccepteerde oplossingen voor het verhogen van het beschermingsniveau in stedelijk gebied in Zuid-Limburg. In Noord- en Midden-Limburg startten we 'Code Oranje' waarbij we verschillende sporen volgen. We onderkennen dat we een hechte samenwerking met de hele omgeving nodig hebben om te komen tot een meer robuuste waterhuishouding. In de aanpak ontwikkelen we daarom een alliantiespoor om de verbinding met onze partners uit te bouwen. Daarnaast hebben we het spoor van ruimtelijke adaptatie. Als onderdeel hiervan 'verplaatsen' we bijvoorbeeld bestemde nieuwe goudgroene natuur van 'droge' natuurgebieden naar beekdalen ('omklappen'). Als derde spoor, dat Ontwikkelen en Beheren heet, voeren we tal van maatregelen uit om de werking van het watersysteem te verbeteren, zoals inzet retentiegebieden, aanpassing strategie maaionderhoud en dergelijke.

Dat kan niet allemaal in één keer. Het wordt vooral een geleidelijke transitie naar een nieuwe situatie. En Waterschap Limburg kan dit niet zelfstandig, dus ook hier "met de omgeving, voor de omgeving".

Waterketen samenwerking

Met de gemeenten voeren we gezamenlijk projecten uit voor kwaliteitsverbetering, verminderen van kwetsbaarheid en kostenbesparing. Deze zijn nu vooral gericht op het realiseren van minder meerkosten in de waterketen. Die samenwerking wordt als zeer positief ervaren, ook door de landelijke visitatiecommissie die de samenwerking heeft beoordeeld. Inmiddels hebben we die samenwerking verbreed met de Waterleiding Maatschappij Limburg als partner.

Onze ambitie strekt zich nu uit via het verder verhogen van de kwaliteit naar het leggen van de focus op de vierde 'k', namelijk die van klanttevredenheid. Dat kan niet in één keer. Het wordt vooral een geleidelijke transitie naar een nieuwe situatie. En Waterschap Limburg kan dit niet zelfstandig, dus ook hier "met de omgeving, voor de omgeving".

Fusie organisatie

Het waterbeheer in Limburg wordt uitgevoerd door een organisatie waarin professionals met kennis van water en gevoel voor de omgeving werkzaam zijn. De samenwerking met de omgeving dient optimaal te zijn, maar ook de samenwerking binnen de organisatie. Het is van belang dat deze professionals elkaar goed leren kennen om optimaal met elkaar te kunnen samenwerken. Ook de verbinding met onze omgeving moet in 2017 tot stand komen. Dat laatste is zo belangrijk voor het realiseren van de waterdoelen dat hiervoor extra inzet zal gaan plaatsvinden.

2017 zal een jaar zijn van integratie van processen en een jaar waarin zich een nieuwe cultuur gaat ontwikkelen. Binnen deze cultuur moeten de medewerkers zich prettig voelen. Immers in dat geval zal dat het vormen van een effectief werkende organisatie niet in de weg staan. In 2017 tijd nemen voor de creatie van een effectief werkende organisatie zal zich in de jaren daarna terugverdienen.

"Waterbeheer met de omgeving, voor de omgeving, we gaan ervoor!"

Leeswijzer

Begroting 2017

Voor u ligt de 'Begroting 2017', de eerste begroting van het nieuwe Waterschap Limburg. Deze begroting heeft betrekking op het tweede jaar van het 'Waterbeheerplan 2016-2021' (Wbp).

Deze begroting is technisch van aard. Dit wil zeggen dat we bestaand beleid voortzetten en daarmee het nieuwe bestuur ruimte geven voor eigen ambitie.

Deze begroting volgt de wettelijke voorschriften en is daarom opgebouwd uit een 'programmabegroting' en een 'financiële begroting'.

Programmabegroting

De 'programmabegroting' bestaat uit de programma's:

- Waterkeringen;
- Watersysteem en -keten;
- Bestuur en organisatie.

En binnen die programma's staan de volgende vragen centraal:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag dat kosten?

Deze zogenaamde drie w-vragen hebben wij als leidraad gebruikt bij de beschrijving van de programma's. Per programma eindigen we met een overzicht van de kosten, opbrengsten en investeringen. Op deze manier krijgt u een transparant beeld van de wijze waarop en de middelen waarmee wij onze doelen realiseren.

Financiële begroting

In de financiële begroting presenteren we de begroting naar kosten- en opbrengstensoort en brengen we de vermogenspositie van het waterschap in beeld. Ook schetsen we risico's die wij op ons af zien komen.

We presenteren de cijfers in een veelvoud van € 100. Hierdoor ontstaan mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen, saldi en dergelijke.

Verder maken het weerstandsvermogen, de financiering en de verbonden partijen deel uit van de door de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (BBVW) verplicht op te nemen paragrafen.

Bijlagen

Tot slot is er nog een aantal (wettelijk verplichte) bijlagen opgenomen.

Waterschap Limburg in kengetallen

Gebied

Oppervlakte beheersgebied	2.209 km ²
Gemeenten	33
Inwoners	1.116.260

Bestuur

Algemeen bestuur	30 zetels
ingezetenen	21 zetels
ongebouwd	4 zetels
natuurterreinen	2 zetels
bedrijven	3 zetels
Dagelijks bestuur	dijkgraaf + ≤ 5 zetels

Kunstwerken

Primaire waterkeringen	179 km
Coupures	203
Watergangen	2.697 km
Gemalen	46
Stuwen	1.428
Regenwaterbuffers	515
Rioolwaterzuiverings- installaties	17
Transportleiding afvalwater	500 km
Gezuiverd afvalwater	150 miljoen m ³

Organisatie

Medewerkers	314 fte
Exploitatiebudget	€ 135 miljoen
Netto investeringsbudget	€ 26,7 miljoen

Programma- begroting 2017

1 Programmabegroting

Begroting 2017 naar programma's

In de programmabegroting geven wij per programma weer waar ons waterschap inhoudelijk voor staat en welke producten en projecten wij in 2017 gaan leveren. Ieder programma is op dezelfde wijze opgebouwd:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag dat kosten?

De beantwoording van deze vragen is per programma opgedeeld in diverse thema's, die terug te vinden zijn in ons 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Hieronder een overzicht van de thema's per programma.

1.1 Programma Waterkeringen

Waterkeringen

Hoogwaterbescherming Maas

- Dijkversterking
- Zorgplicht waterkeringen

Vergunningen en plantoetsing

- Vergunningverlening en
plantoetsing
- Recreatie

Wat willen we bereiken?

2017 is het jaar waarin we de projecten in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma een stap dichterbij uitvoering brengen. Maar ook het jaar waarin onder andere in Meers, Ohé en Laak en Stevensweert de dijken buiten worden versterkt. Een jaar waarin we de implementatie van de Zorgplicht Primaire Waterkeringen ter hand nemen. En een jaar waarin gestart wordt met de Wettelijke Beoordelingsronde Waterkeringen, die doorloopt tot 2023.

Hoogwaterbescherming Maas

Bescherming van inwoners en bedrijven tegen overstromingen, schade en slachtoffers door Maashoogwater is één van de kerntaken van het waterschap. Klimaatverandering leidt tot hogere afvoeren van de Maas. Daarnaast worden de veiligheidsnormen voor bescherming tegen overstromingen aangescherpt. Dat vraagt een proactieve houding op regionaal en (inter)nationaal niveau en daadkracht bij het versterken van dijken. De landelijke voorschriften zijn onze leidraad in de realisatie van hoogwaterbescherming. Nationaal wordt hoogwaterbescherming ingericht conform het model van meerlaagsveiligheid. Dit model heeft drie lagen: preventie (laag 1), gevolgbeperkende maatregelen (laag 2) en rampenbeheersing en evacuatie (laag 3). We werken hierin nauw samen met partners in binnen- en buitenland.

Vergunningen en plantoetsing

Om onze taken en werkzaamheden goed uit te kunnen voeren, zetten we verschillende instrumenten in. Met vergunningen en plantoetsing zorgen we ervoor dat de water(schaps)belangen worden geborgd – ook bij activiteiten van anderen in of bij het water.

Wat gaan we ervoor doen?

Hoogwaterbescherming Maas

Dijkversterking

- In de periode 2016-2021 worden ongeveer 70 km dijken aangelegd e/o verbeterd die effectief en efficiënt te beheren zijn en voldoen aan de landelijke normen voor de dijken. Het betreft verbetering van bestaande dijken en aansluitingen op de hoge gronden vanuit de overeenkomst Maaskaden (2010) voor het cluster A/B en de prioritaire dijken pakketten 1 en 2 en voor de (HWBP) projecten vanuit de overeenkomst Maasveiligheid (2011).
- We werken met onze partners nauw samen om te komen tot een duurzaam veilig Maasdal. Dit realiseren we door op diverse plaatsen in de komende jaren dijken te versterken en te verbeteren zodat ze voldoen aan de norm. Waar mogelijk zoeken we daarbij de combinatie met ruimtelijke maatregelen om ook voor de lange termijn gesteld te staan voor ontwikkelingen op het gebied van o.a. klimaatverandering. Voor de projecten in de gebieden Baarlo, Venlo Velden, Thorn,

Arcen en Well wordt een onderzoek naar duurzame dijkverlegging uitgevoerd.

Zorgplicht waterkeringen

- Op basis van de ervaringen van 2014 en 2015, stellen we een inspectieplan voor de waterkeringen op. Het inspectieplan bevat alle inhoudelijke en organisatorische keuzes en acties voor de inrichting en uitvoering van visuele inspecties, en het verbetertraject voor het professionaliseren van de inspecties waterkeringen.
- We starten met de beoordeling (toetsing) van onze primaire waterkeringen. Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe wettelijke norm en het bijbehorend wettelijk beoordelingsinstrumentarium (WBI) van kracht. In 2023 moeten wij al onze keringen beoordeeld hebben en dit gaan wij gefaseerd oppakken.

Vergunningen en plantoetsing

Vergunningverlening en plantoetsing

- Ten minste 80% van de vergunningaanvragen wordt met inachtneming van de wettelijke termijn afgehandeld.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Waterkeringen	2017 Begroting
Kosten	1.623.600
Opbrengsten	-
Netto kosten	1.623.600
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	8.730.507
Totaal na doorberekening	10.354.107

Investerings

Programma waterkeringen	2017 Begroting
Uitgaven	44.412.000
Inkomsten	29.940.000
Netto investeringsuitgaven in 2017	14.472.000

1.2 Programma Watersysteem en -keten

Watersysteem en -keten

Regionaal watersysteem

- Functies van water en rol waterschap
- Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbestrijding
- Wateroverlast en bodemerosie
- Beken en beekdalen
- Water en ruimte
- Waterkwaliteit en ecologie

Zuiveren en waterketen

- Afvalwaterketen
- Samenwerking in de waterketen

Grondbeleid en areaalbeheer

Wat willen we bereiken?

2017 zal in het teken staan van de integratie van 'Code Oranje' en 'BOOST' tot een provinciedekkend programma ten behoeve van de oplossing van wateroverlastknelpunten en het verhogen van het veiligheidsniveau in stedelijk gebied tot 1:100 in de hele provincie. Daarnaast gaan we door met de herinrichting van beken (onder andere in Jabeek en Roosteren) om ook op de korte termijn de veiligheid te vergroten én onze KRW-opgave in te vullen. In de waterketen zal het onderzoek naar de samenwerking in de Limburgse waterketen het hoofdbestanddeel vormen van onze oriëntatie.

Regionaal Watersysteem

We zijn samen met partners verantwoordelijk voor het waterbeheer in Limburg. Concreet betekent dit:

- Bescherming tegen wateroverlast uit het oppervlaktewater;
- Voldoende zoetwater;
- Goede waterkwaliteit van beken, plassen en vennen, zowel chemisch als ecologisch.

Daarbij kijken we naar de functie die water vervult in een bepaald gebied en wat dat betekent voor waterkwaliteit en -kwantiteit. We werken hierbij nauw samen met partners in de regio. Zo komen we tot voldoende schoon water en droge voeten voor inwoners en bedrijven in Limburg.

Zuiveren en Waterketen

Het transport en zuiveren van afvalwater is één van onze kerntaken, hiervoor beheert het waterschap zeventien rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) in Limburg. Samenwerking met partners in de regio moet de komende jaren leiden tot grotere doelmatigheid in de (afval)waterketen

en daarmee tot lagere maatschappelijke kosten. We richten ons hierbij eerst op de afvalwaterketen met gemeenten en daarna op de gehele waterketen.

Grondbeleid en areaalbeheer

Om onze taken en werkzaamheden goed uit te kunnen voeren, zetten we verschillende instrumenten in. Dankzij eigendom van gronden en gebruiksovereenkomsten met perceeleigenaren kunnen we gebruik maken van percelen voor de uitvoering van projecten en onderhoud.

Wat gaan we ervoor doen?

Regionaal Watersysteem

Functies van water en rol waterschap

- In samenwerking met onze partners stellen we de notitie 'Taakverdeling voor het waterbeheer in Limburg' op.
- Hetzelfde doen we voor 'Soortenbeleid' (beschermde planten- en diersoorten en niet-inheemse invasieve soorten).

Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbestrijding

Peilbeheer en grondwaterbescherming

- Eind 2017 voeren we het peilbeheer uit conform het streefpeilenplan.
- Eind 2017 hebben we een handhavingsprogramma voor 2018 ten behoeve van peilgestuurde drainage. We maken een handleiding voor agrariërs voor de toepassing van peilgestuurde drainage. In 2017 ontwikkelen we de aanpak om te komen tot de volgende generatie van Nieuw Limburgs Peil.
- In 2017 leveren we het project 'beslissingsondersteunend systeem (BOS-OMAR)' op.
- Eind 2017 hebben we een 'Onderhouds- en Inspectiebeleid'.
- In 2017 starten we het gebiedsproces bij twee natuurgebieden om te komen tot herstel van de natte natuurepaleis niet zijnde Natura 2000-gebieden.

Klimaatstrategie zoetwater

- We voeren in 2017 bij vijf gemeenten stresstesten klimaatbestendigheid uit.

Wateroverlast en bodemerrosie

Wateroverlast uit beken

- In 2017 besluiten we over de maatregelen en normering voor de verschillende projectgebieden (Geul, Geleenbeek, Schinnen, Heugem, Limbricht, Voer en Wijlre). Naar aanleiding van de wateroverlast in mei/juni 2016 hebben we voor Noord- en Midden-Limburg het programma 'Omgaan met klimaatverandering (Code Oranje)' gestart. In 2017 werken we aan de vastgestelde maatregelen uit 'Code Oranje'.
- We starten met het uitwerken in concrete maatregelen van de 68 knelpunten uit de watersysteemtoets 2015.
- We onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om voor alle (verspreid liggende) bebouwing een robuuste bescherming tegen wateroverlast te bieden en te voldoen aan een normering van 1:100. In 2017 stellen we hiervoor een plan van aanpak op. Voor het landelijk gebied zetten we de knelpunten uit de watersysteemtoets 2015 om in maatregelen die we verankeren in het Meerjaren Investeringsprogramma. We voeren deze maatregelen vervolgens in de komende jaren robuust uit, zodat duurzaam goede bescherming wordt geboden.

Inzicht in overstromingsrisico's

- Als onderdeel van de programma's 'Boost' en 'Code Oranje' ontwikkelen we informatiemethoden om partners, inwoners en bedrijven te informeren over de resterende risico's.
- 'Boost' en 'Code Oranje' worden geïntegreerd tot één waterschapsdekkend programma.

Wateroverlast door bodemerrosie

- We werken één stroomgebied als proefgebied uit voor te nemen maatregelen en nog te ontwikkelen instrumenten.

Beken en beekdalen

- In 2017 stellen we beleid voor robuuste beekdalontwikkeling vast.
- In 2017 voeren we 15 km beekherstel uit.
- We rollen in 2017 het 'Afwegingskader Geul' uit naar alle watersystemen in Limburg.

Water en ruimte

- We herijken ons stedelijk waterbeleid, waarbij we onze visie op afkoppelen nader uitwerken.

Waterkwaliteit en ecologie

- We maken een inventarisatie naar de mate van bijdrage van vervuilingbronnen die het doelgat naar de KRW-doelstelling veroorzaken. We inventariseren de lozingsituaties van pot- en containerteeltbedrijven en stellen een plan van aanpak op dat inzicht moet geven in het effect van de lozingen op de waterkwaliteit.
- De bestrijding van muskusratten richt zich op het terugdringen van de populatie tot een aanvaardbaar niveau (< 0,35 vangsten per kilometer). Die van beverratten op volledige uitroeiing.

Zuiveren en waterketen

Afvalwaterketen

Zuiveren van afvalwater optimaliseren

- We geven het Waterschapsbedrijf Limburg opdracht tot een duurzame inzetbaarheid

van nieuwe technieken voor het zuiveren, het terugwinnen van energie, meststoffen, metalen en andere grondstoffen uit het afvalwater en zuiveringsslib te continueren of te onderzoeken.

Probleemstoffen aanpakken

- We doen onderzoek naar het vóórkomen, de herkomst, verspreidingsroutes en verwijderen van probleemstoffen in ons gebied (o.a. nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnen, metalen, etc.). We richten ons in het bijzonder op onderzoek naar nieuwe technieken en methoden voor het verwijderen van medicijn- en hormoonresten aan de bron bij huishoudens en instellingen. Dit mede op basis van de hotspotanalyse geneesmiddelen bij onze rwzi's (2016). We doen onderzoek samen met onze waterketenpartners en bovenstroomse waterbeheerders. De landelijke ontwikkeling en de resultaten van gezamenlijk onderzoek dragen bij aan het voorbereiden van een maatregelenprogramma voor de aanpak van deze probleemstoffen.

Samenwerking in de waterketen

- We geven opdracht aan het Waterschapsbedrijf voor het opstellen en beheren van actuele basisrioleringsplannen (BRP's) op zuiveringskringniveau.
- We stimuleren het afkoppelen van openbare terreinen en nieuwbouw op locaties die met het oog op de wateroverlastproblematiek extra inspanning vragen door middel van een subsidieregeling afkoppelen private terreinen.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Watersysteem en -keten	2017 Begroting
Kosten	8.177.800
Opbrengsten	722.300
Netto kosten	7.455.500
Bijdrage aan WBL	68.556.404
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	33.964.911
Totaal na doorberekening	109.976.815

Investerings

Programma watersysteem en -keten	2017 Begroting
Uitgaven	15.779.000
Inkomsten	4.265.000
Netto investeringsuitgaven in 2017	11.514.000

1.3 Programma Bestuur en organisatie

Bestuur en organisatie

Ondersteuning bestuur en organisatie

- Communicatie en klantcontact
- Mens en organisatie
- Financiën, control en facilitaire zaken
- Informatievoorziening

Crisisbeheersing

Toezicht en handhaving

- Toezicht en handhaving
- Recreatie

Wat willen we bereiken?

Ondersteuning bestuur en organisatie

Om de primaire processen (lees: programma's, processen en projecten) goed te laten verlopen is ondersteuning nodig door interne dienstverleningsprocessen, die gericht zijn op het realiseren van de doelstellingen van Waterschap Limburg. Het betreft een organiserende, coördinerende, faciliterende en toetsende rol, met een duidelijke focus op (pro)actieve samenwerking. Dit doen we op strategisch (richten), tactisch (inrichten) en operationeel (verrichten) niveau vanuit de kritische succesfactoren:

- samenwerkend waterschap;
- communicerend waterschap;
- doelmatig waterschap;
- duurzaam waterschap;
- goed werkgeverschap.

Crisisbeheersing

Samen met onze partners streven wij ook bij kritieke omstandigheden naar een veilige werk- en leefomgeving voor de belanghebbenden in ons werkgebied.

Toezicht en handhaving

Om onze taken en werkzaamheden goed uit te kunnen voeren, zetten we verschillende instrumenten in. Met toezicht en handhaving zorgen we ervoor dat de water(schaps)belangen worden geborgd – ook bij activiteiten van anderen in of bij het water.

Wat gaan we ervoor doen?

Ondersteuning bestuur en organisatie

Communicatie en klantcontact

- We willen onze klanten optimaal bedienen. Ongeacht welk loket de klant neemt, wij organiseren in de backoffice een proces dat de klantvraag beantwoordt. Daartoe richten we een centraal systeem in waarin externe klantvragen en meldingen worden geregistreerd en afgehandeld. We implementeren een uniforme werkwijze voor het afhandelen van externe klantvragen en meldingen. Ook zijn in de nieuwe organisatie relatiemanagers benoemd die actief de relaties met onze stakeholders gaan opbouwen, onderhouden en faciliteren. Dit gebeurt volgens het principe van 'halen en brengen', zowel extern naar de stakeholders als intern naar de eigen collega's.
- Via communicatie bijdragen aan 'omgevingsgericht' beleid. Hiervoor worden wekelijks omgevingsanalyses gemaakt, die worden gedeeld met dagelijks bestuur, directie, management. Ten tijde van calamiteiten worden separate omgevingsanalyses gemaakt met hogere frequentie. We voeren eens per twee jaar een extern doelgroeponderzoek uit. Jaarlijks monitoren we de waardering voor de diverse communicatiekanalen die worden ingezet bij beleids- en projectcommunicatie. We stellen communicatieparagrafen op in project- en beleidsplannen. Ter versterking van het imago van het nieuwe fusiewaterschap zoeken we proactief de media op en profileren we ons op maatschappelijke thema's. We stellen hiervoor een persbeleid en een

profileringsplan voor Waterschap Limburg op. Dit wordt uitgevoerd.

Mens en organisatie

HRM (Human Resource Management)

- Waterschap Limburg wil een professionele, lerende organisatie zijn. Dit leidt tot verbetering van de dienstverlening aan onze klanten. Om dit te realiseren is er een visie en roadmap opgesteld. Zo werken we aan de groei naar een omgevingsgerichte organisatie. We geloven in het belang van verbinding om resultaten te behalen: verbinding tussen mensen en verbinding van mensen aan de organisatie. Als goed werkgever bieden wij interessant en uitdagend werk en bieden wij veel ruimte voor initiatief en ontwikkeling. De HRM-dienstverlening is gericht op het faciliteren van de realisatie van de ambities van Waterschap Limburg. Deze dienstverlening kenmerkt zich door het proactief adviseren, coachen, ondersteunen en ontzorgen bij alle vraagstukken op het gebied van personeel en organisatieontwikkeling. Om het realiseren van deze ambities te faciliteren zal de HRM-discipline zich ontwikkelen tot een volwaardige partner op strategisch, tactisch en operationeel niveau met aandacht voor de mens.
- Voor de integratie van de twee organisaties dient in 2017 ruimte te zijn. De medewerkers van Waterschap Limburg moeten zich gaan vinden in een omgeving en cultuur waarin ze zich prettig voelen. Binnen en tussen de programma's en teams moet een evenwichtige verdeling van het werk gaan plaatsvinden. Van evident belang voor een effectief werkende organisatie is dat medewerkers opti-

maal samenwerken om de waterdoelen te realiseren.

Inkoop

- De organisatie adviseren en ondersteunen bij het rechtmatig en doelmatig inkopen en bij het signaleren van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van inkoop, zoals innovatieve aanbestedingstechnieken. We zetten daarbij in op professionalisering van de inkoop, met aandacht voor planmatige inkoop, ontwikkelen van inkoop-procedures, prestatie-indicatoren voor inkoop alsook ontwikkelen van benodigde vaardigheden en competenties.

Subsidies

- Voor de uitvoering van onze taken subsidies ontvangen uit diverse regionale, nationale en Europese fondsen. We zorgen voor een optimale benutting van deze subsidies via centrale sturing, advisering en ondersteuning. We coördineren en toetsen subsidieaanvragen, adviseren over ontwikkelingen en bouwen aan een netwerk gericht op samenwerking met partnerorganisaties.

Financiën, control en facilitaire zaken

Financiën

- Een betrouwbaar en doelmatig financieel meerjarenbeleid ontwikkelen en toezien op de naleving hiervan.

Control

- Via control een bijdrage leveren aan 'good governance'. We ondersteunen en adviseren bestuur en management, gevraagd en ongevraagd, bij het bereiken van afgesproken resultaten en doelen.

Kwaliteitszorg

- Een kwaliteitssysteem is een waarborg voor onze klanten. We blijven continu

streven naar verbetering van de kwaliteit van onze processen. We hebben een kwaliteitssysteem om dit te realiseren en mogelijkheden tot (externe) samenwerking en communicatie met de klant te vergroten. Door aan te sluiten op internationale normen (zoals ISO9001) ondersteunen we het primaire proces professioneel om te komen tot een optimale bedrijfsvoering. We streven naar een ISO-certificering in 2020, in overeenstemming met de bestuursopdracht.

Informatievoorziening

- Bij het inrichten en het verstrekken van onze (digitale) informatievoorziening gaan we uit van het optimaal bedienen van onze omgeving. Toegankelijkheid, transparantie en betrouwbaarheid zijn begrippen die centraal hebben gestaan bij de opgestelde 'Visie Informatievoorziening'. Daarnaast reageren wij alert op signalen vanuit onze omgeving.
- De komende jaren met name focussen op de verdere concretisering en realisatie van deze visie en de hieruit voortgekomen Roadmap Informatievoorziening (2015-2021). Hierin is de ambitie op het gebied van informatievoorziening - gekoppeld aan de organisatiedoelen van Waterschap Limburg - uitgewerkt in projecten en diensten die in de komende jaren opgeleverd zullen worden. Op veel vlakken is het team Informatievoorziening (o.a. ICT-middelen, architectuur, documentaire informatievoorziening en geografische informatievoorziening) de komende jaren volop in ontwikkeling
- Naar optimale manieren zoeken om de doelstellingen voor waterveiligheid en schoon en voldoende water te realiseren. Dit met de plicht functioneel en zinvol met ons geld om te gaan. Daarom richten we

onze informatievoorziening efficiënt in, toegesneden op de informatiebehoefte van de bedrijfsprocessen. We maken een scherpe keuze in de taken die binnen de informatievoorziening centraal of decentraal moeten worden uitgevoerd, dan wel die door andere partijen beter kunnen worden ingevuld.

Crisisbeheersing

- We nemen diverse maatregelen gericht op de professionalisering van de crisisbeheersing:
  - we evalueren de nieuw opgezette crisisorganisatie eind 2017 om waar nodig bij te stellen. Daarnaast worden nog bestrijdingsplannen opgesteld voor 'Bedrijfscontinuïteit en Nazorg na calamiteiten'.
  - we voeren het jaarplan 'Opleiden, Trainen, Oefenen' uit en stellen een 'Meerjarig beleidsplan OTO' op.
- We evalueren na elke calamiteit (bestrijding, communicatie), conform de daarvoor geldende afspraken.

Toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving

- In overeenstemming met het in 2015 vastgestelde Nalevingsbeleid voor Waterschap Limburg, stellen we jaarlijks een handhavingprogramma op. Dit is gebaseerd op een risicoanalyse. We voeren onze toezicht- en handhavingstaken risicogestuurd uit. In 2017 starten wij met de implementatie van de wettelijke kwaliteitscriteria VTH. Ultimo 2017 rapporteren we over de vraag in welke mate we aan de criteria beantwoorden; een verbeterplan maakt hiervan deel uit. Wij geven actief en preventief doelgroepgericht bekendheid aan de geldende regelgeving. Hiermee zetten we in op spontane naleving.
- Wij werken samen met Rijkswaterstaat conform de landelijke samenwerkingsafspraken samenloop.

Recreatie

- We delen informatie over de kwaliteit van onze zwemwateren open en transparant via onze zwemwaterapp met de zwemmers, zodat ze steeds een actueel overzicht hebben waar ze veilig kunnen recreëren (www.zwemwater.nl).

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Bestuur en Organisatie	2017 Begroting
Kosten	54.320.300
Opbrengsten	1.674.600
Netto kosten	52.645.700
Bijdrage aan WBL	266.602
Bijdrage aan BsGW	4.664.900
Doorberekende kosten naar programma watersysteem & -keten en waterkeringen	-42.695.418
Totaal na doorberekening	14.881.784

Investerings

Programma bestuur en organisatie	2017 Begroting
Uitgaven	698.000
Inkomsten	-
Netto investeringsuitgaven in 2017	698.000

Financiële begroting 2017

2 Financiële begroting

2.1 Samenvatting

In deze paragraaf geven we op hoofdlijnen het resultaat van de exploitatie, de investeringen en de tarieven weer en lichten ze kort toe.

Exploitatie

De begroting kan op basis van de netto kosten per programma (afgerond op honderdtallen) als volgt worden weergegeven.

Programma		2017 Begroting
Waterkeringen		10.354.100
Watersysteem en -keten		109.976.800
Bestuur en organisatie		14.881.800
Programmatotaal		135.212.700
Onvoorzien WL	+	278.000
Onvoorzien WBL	+	291.700
Ruimte goodwill WPM	+	489.500
Frictiekosten BsGW	+	541.800
Goodwill toetreders BsGW	-/-	1.940.300
Totaal netto kosten		134.873.400
Opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen		128.373.400
Exploitatieresultaat		-6.500.000

Voor een nadere toelichting op de programma's verwijzen we naar hoofdstuk 1.

Aangezien in deze begroting de verschillen ten opzichte van 2017 op kostensoortenniveau worden verklaard kan het gecombineerde resultaat van de begroting volgens de indeling van de kostensoorten als volgt worden weergegeven.

Kosten / Opbrengsten	2017 Begroting
Kosten	139.210.600
Opbrengsten	132.710.600
Exploitatieresultaat	-6.500.000

Voor een uitgebreide toelichting op de kosten en opbrengsten wordt verwezen naar hoofdstuk 2.2.

De opbrengsten zijn inclusief de heffingsopbrengsten, waarbij voor 2017 rekening is gehouden met stijging van de gemiddelde opbrengstontwikkeling met 1,5% voor beide taken. Deze is lager dan de opbrengstontwikkeling zoals opgenomen in de Meerjarenraming 2017-2022 waarin nog werd uitgegaan van een percentage van 7,7%.

In 2017 is sprake van een exploitatietekort van € 6.500.000. Om een sluitende begroting te presenteren wordt voorgesteld in 2017 € 2.000.000 te onttrekken aan de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing' en € 4.500.000 te onttrekken aan 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.

Investerings

De netto investeringsuitgaven in de Begroting 2017 zijn gelijk aan de eerste schijf van de Meerjarenraming 2017-2022, aangevuld met de investering in het kader van de huisvesting WL.

Programma	2017 Begroting
Waterkeringen	14.472.000
Watersysteem en -keten	11.514.000
Bestuur en organisatie	698.000
Netto investeringsuitgaven in 2017	26.684.000
Huisvesting WL 2AB 27/9/2016	4.400.000

De investeringsuitgaven van het Programma Waterkeringen hebben betrekking op de bijdrage in de kosten van het 'Hoogwaterbeschermingsprogramma' (HWBP), uitvoering 'HWBP Noord- en Midden-Limburg', de veiligheidstoetsing, het budgettaire neutrale project 'Bestuursovereenkomst Sluitstukkaden Maasdal' en het project 'Alexanderhaven Roermond' (waarvan een bijdrage van 90% is ontvangen uit het hoogwaterbeschermingsprogramma).

De investeringsprojecten van het Programma Watersysteem en -keten zijn voor het merendeel gebaseerd op het 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Ook is rekening gehouden met de inspanningsverplichtingen zoals opgenomen in de Europese Kaderrichtlijn Water, Waterbeleid 21^e eeuw (WB21), het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) en het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) en de voorbereiding op de 4^e toetsingsronde van de primaire waterkeringen.

De investeringen van het Programma Bestuur en organisatie hebben betrekking op automatisering en (geografische) informatievoorziening.

De uitgaven en inkomsten van de individuele investeringsprojecten, gerubriceerd per programma, zijn opgenomen in het investeringsoverzicht dat integraal deel uitmaakt van de begroting (zie bijlage J). Ter bevordering van de inzichtelijkheid van het investeringsoverzicht is de splitsing van de investeringsbedragen in de realisatie tot en met 2015 en de verwachting voor 2016 en 2017 weergegeven.

Tarieven

De tarieven 2017 kunnen als volgt worden weergegeven. Voor een uitgebreide toelichting op de tarieven wordt verwezen naar hoofdstuk 2.6.

Categorie	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Verontreinigings-heffing
<i>Ongebouwd (per hectare):</i>			
Openbare landwegen	159,85	-	-
Overig ongebouwd	31,97	-	-
<i>Natuur (per hectare)</i>			
Natuur (per hectare)	3,22	-	-
Gebouwd (percentage van WOZ-waarde)	0,0235%	-	-
Ingezetenen (per wooneenheid)	48,56	-	-
Zuiveringsheffing (per heffingseenheid)	-	47,08	-
Verontreinigingsheffing (per heffingseenheid)	-	-	47,08

2.2 Investeringskrediet

In hoofdstuk 1 zijn per programma de jaargebonden investeringsuitgaven en -inkomsten voor 2017 getotaliseerd weergegeven. Voor de specificatie, per individueel investeringsproject, wordt verwezen naar Bijlage J, investeringsoverzicht.

Naast de jaarlijkse uitgaven en inkomsten zijn in het investeringsoverzicht per investeringsproject ook de beschikbaar gestelde kredieten opgenomen. Immers, een krediet is noodzakelijk om gelegitimeerd uitgaven van investeringsprojecten te mogen doen. Omdat deze uitgaven over meerdere jaren kunnen worden verantwoord, zijn kredieten dan ook jaaroverschrijdend.

In de 'Verordening ex artikel 108 beleids- en verantwoordingfunctie Waterschap Limburg' (art.6 en 7) is de procedure voor de autorisatie van investeringskredieten opgenomen en kan voor 2017 als volgt worden weergegeven:

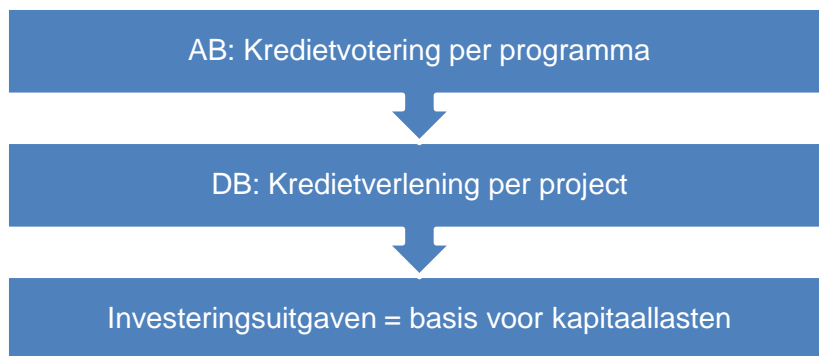
1. Bij de vaststelling van de programmabegroting wordt door het algemeen bestuur per programma een krediet gevoteerd (voor toelichting zie volgende alinea); kredietvoting geldt dan ook per programma.
2. De kredietverlening van een individueel investeringsproject binnen een programma is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur; kredietverlening geldt per individueel project.
3. Over de door het dagelijks bestuur verleende kredieten wordt in de voorjaars- en najaarsrapportage evenals de jaarrekening gerapporteerd aan het algemeen bestuur.
4. In de jaarrekening wordt door het algemeen bestuur het saldo van het gevoteerde krediet per programma ingetrokken. Dit saldo betreft de niet door het dagelijks bestuur verleende kredieten.

In verband met de fusie zijn de investeringsuitgaven- en inkomsten 2017 in het investeringsoverzicht beperkt tot het begrotingsjaar. Verder zijn in het kader van de leesbaarheid de investeringsuitgaven en -inkomsten van de realisatie (lopend jaar -1) en het lopend jaar weergegeven. De in het begrotingsjaar beschikbaar te stellen kredieten zijn gebaseerd op basis van ervaringscijfers van de afgelopen jaren. Omdat hierdoor sprake is van een inschatting dient het te voteren krediet te worden beschouwd als een raamkrediet.

Kredietvoting per programma 2017:

- Voor het Programma Waterkeringen is de inschatting dat een kredietvoting van € 12.385.000 noodzakelijk is, waarvan € 11.900.000 voor de bijdrage 2017 Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
- Binnen het Programma Watersysteem en -keten wordt gestart met de uitvoering van investeringsprojecten waarvoor nog geen krediet beschikbaar is. Om de uitgaven in 2017, en komende jaren, van deze projecten te kunnen verantwoorden is de inschatting dat € 14.300.000 kredietvoting noodzakelijk is.
- Voor het Programma Bestuur en organisatie is een kredietvoting noodzakelijk van € 1.631.000 voor o.a. activiteiten in het kader van informatievoorziening en automatisering.

Schematisch kan de autorisatieprocedure van investeringskredieten als volgt worden weergegeven.

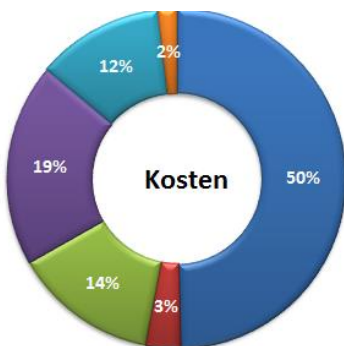

Begroting in één oogopslag

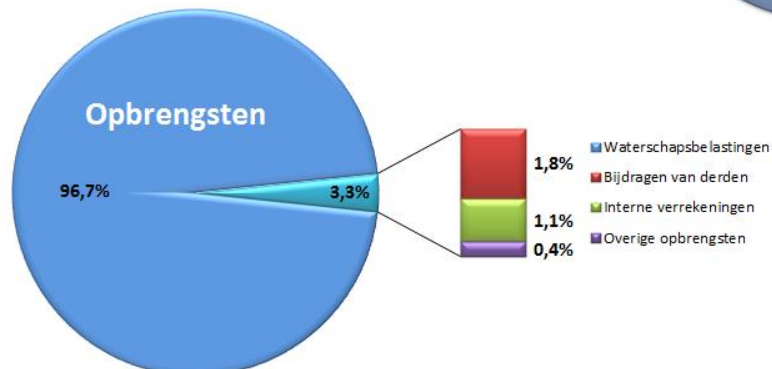
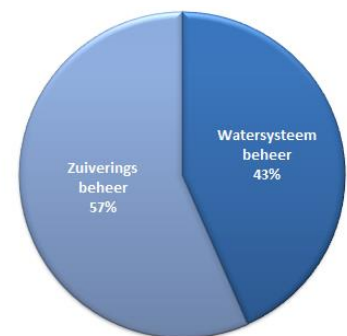
Bestuur en
Organisatie

Waterkeringen

Watersysteem
en -keten

- Diensten WBL
- Diensten BsGW
- Overige goederen & diensten derden
- Personeelslasten
- Rente en afschrijvingen
- Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien & bijdragen aan derden

2.1 Kostendrager / kostentoerekening / dekkingsmiddelen

In dit hoofdstuk wordt de begroting naar kostendrager (lees: taak) weergegeven. Het waterschap kent twee kostendragers, te weten het watersysteembeheer en het zuiveringsbeheer.

Watersysteembeheer

Het watersysteembeheer bevat de kosten van het waterkwantiteitsbeheer, het waterkeringsbeheer, het passieve kwaliteitsbeheer (verbeteringen van de waterkwaliteit in de diverse waterlichamen) en een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten. De kosten worden betaald door inwoners en eigenaren van gebouwde en ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen.

Zuiveringsbeheer

Het zuiveringsbeheer bevat de kosten voor het zuiveren en transporteren van afvalwater en de verwerking van het zuiveringsslib. Deze taak wordt uitgevoerd door het WBL.

Ook het zuiveringsbeheer bevat een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten. Verder wordt een gedeelte van de kosten van eigen plannen, bestuur, externe communicatie en vergunningverlening en handhaving van de Wvo, uitgevoerd door het Waterschap Limburg, tot het zuiveringsbeheer gerekend. De kosten van het zuiveringsbeheer worden opgebracht door zowel huishoudens als bedrijven op basis van het aantal vervuilingseenheden.

De wijze van toerekening van de kosten naar de beide kostendragers wordt onderstaand kort toegelicht en per kostendrager wordt een toelichting gegeven op de dekking van deze kosten; de 'dekkingsmiddelen'.

Kostentoerekening

De principes die gehanteerd zijn bij de kostentoerekening bepalen hoe de kosten worden toegerekend aan de uiteindelijke kostendragers. De kostendragers vormen de basis voor de opbrengst waterschapslasten. Omdat de kostentoerekening van groot belang kan zijn op de hoogte van de belastingtarieven en bestuurlijke aandacht vergt, is in de voorschriften opgenomen dat hier in de begroting expliciet aandacht aan dient te worden geschonken.

De interne kosten worden toegerekend op basis van bedrijfseconomische principes. Alle indirecte kosten worden doorberekend naar de producten die deel uitmaken van programma's en onderdeel uitmaken van de taak watersysteembeheer en/of zuiveringsbeheer. Een uitgebreide toelichting op de kostentoerekening is opgenomen in bijlage F.

De kosten van het zuiveringsbeheer bestaan uit de bijdrage aan het WBL en het aandeel van het zuiveringsbeheer van de aan BsGW te betalen bijdragen. Verder bestaan de kosten van het zuiveringsbeheer uit een gedeelte van de kosten van eigen plannen (samenwerking in de afvalwaterketen), bestuur, externe communicatie en vergunningverlening en handhaving. Evenals

een deel van de bijdrage in de frictiekosten aan de Libel-gemeenten. De te ontvangen goodwill van de toetreders in de BsGW heeft een verlagend effect op deze kosten (zie bijlage G).

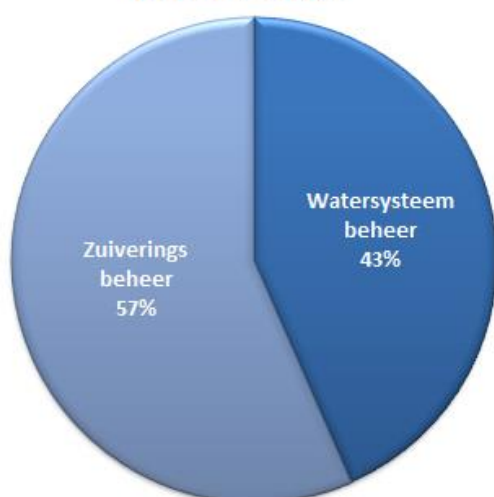
Het restant van de waterschapsbegroting is toegerekend aan het watersysteembeheer.

Kostendrager

Het resultaat van de bovengenoemde kostentoerekening naar de kostendragers kan volgens de programma-indeling voor 2017 als volgt worden weergegeven:

Programma	Totaal	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Waterkeringen	10.354.107	9.525.744	828.363
Watersysteem en -keten	109.976.815	39.681.767	70.295.048
Bestuur en Organisatie	14.881.784	9.507.115	5.374.669
Programmatotaal	135.212.706	58.714.626	76.498.080
Onvoorzien WL	+ 278.000	278.000	-
Onvoorzien WBL	+ 291.694	-	291.694
Ruimte goodwill WPM	+ 489.500	489.500	-
Frictiekosten BsGW	+ 541.800	352.200	189.600
Goodwill toetreders BsGW	-/- 1.940.300	1.261.200	679.100
Totaal netto kosten	134.873.400	58.573.126	76.300.274

Kostendrager

Voor een nadere opbouw van de programma's met bijbehorende beleidsproducten wordt verwezen naar bijlage G.

Dekkingsmiddelen

De netto kosten per kostendrager worden gedekt door de opbrengst waterschapsbelastingen en de onttrekkingen aan de egalisatiereserves ontwikkeling waterschapslasten en bestemmingsreserves, ook wel dekkingsmiddelen genoemd. Onder de dekkingsmiddelen worden ook de opbrengsten verantwoord die niet in het kader van bedrijfsprocessen worden gerealiseerd. De specificatie 2017 kan als volgt worden weergegeven:

Dekkingsmiddelen		Totaal	Kostendrager	
			Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	133.812.800	58.506.800	75.306.000
Correctie kwijtschelding	-/-	4.772.500	1.643.300	3.129.200
Correctie oninbaarheid	-/-	666.900	290.400	376.500
Onttrekking egalisatiereserve watersysteemheffing	+	2.000.000	2.000.000	-
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsheffing	+	4.500.000	-	4.500.000
Totaal dekkingsmiddelen		134.873.400	58.573.100	76.300.300

Opbrengst waterschapsbelastingen

Voor een toelichting op de opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen wordt verwezen naar hoofdstuk 2.2.

Toevoeging en onttrekking egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteem- en zuiveringsheffing

Om een sluitende begroting te kunnen presenteren is rekening gehouden met een onttrekking van € 2.000.000 aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing' en € 4.500.000 aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.

2.2 Begroting naar kosten en opbrengsten

Naast de programmabegroting blijft de begroting naar kostensoorten een verplichting. De begroting naar kosten- en opbrengstsoorten is ingedeeld volgens de voorgeschreven groepen van kosten en opbrengsten.

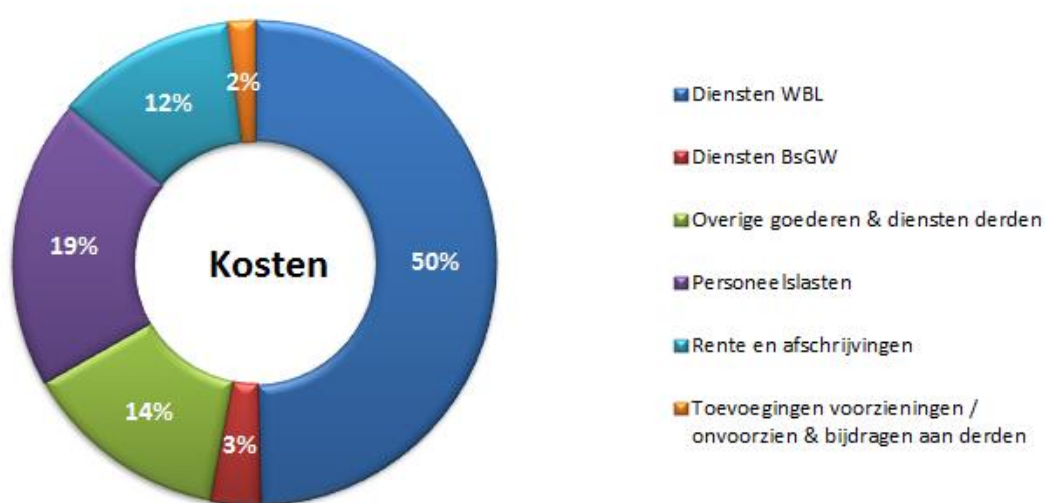
Kosten	2015 Jaarrekening	2016 Gewijzigde begroting	2017 Begroting
4101 Externe rentelasten	3.570.450	4.261.541	3.130.800
4102 Interne rentelasten	1.076.029	793.436	66.600
4103 Afschrijvingen van activa	11.494.535	12.909.843	13.613.800
41 Rente en afschrijvingen	16.141.014	17.964.820	16.811.200
4201 Salarissen huidig personeel en bestuurders	18.473.880	19.812.264	19.937.600
4202 Sociale premies	4.376.645	4.551.200	4.601.400
4204 Overige personeelslasten	824.464	1.001.775	983.800
4205 Personeel van derden	2.061.754	1.119.600	228.900
4206 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	170.456	138.900	1.205.500
42 Personeelslasten	25.907.199	26.623.739	26.957.200
4301 Duurzame gebruiksgoederen	699.772	615.199	170.400
4302 Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	987.244	1.042.057	1.013.800
4303 Energie	496.786	662.377	673.200
4304 Huren en rechten	835.049	871.037	825.300
4305 Leasebetalingen operationele lease	-	-	676.800
4306 Pachten en erfpachten	169.905	-	-
4307 Verzekeringen	310.916	314.311	307.400
4308 Belastingen	112.337	135.635	138.300
4309 Onderhoud door derden	6.991.544	7.066.962	6.896.800
4310 Overige diensten door derden	7.615.492	8.381.972	8.459.500
4310 Overige diensten door derden WBL	68.956.488	71.535.236	69.114.700
4310 Overige diensten door derden BsGW	4.667.276	4.664.854	4.664.900
43 Goederen en diensten van derden	91.842.809	95.289.640	92.941.100
4402 Bijdragen aan het Rijk	1.458.021	1.260.300	12.200
4403 Bijdragen aan openbare lichamen	690.029	1.064.217	887.500
4404 Bijdragen aan overigen	66.256	112.200	69.300
44 Bijdragen aan derden	2.214.306	2.436.717	969.000
4501 Toevoegingen aan voorzieningen	1.465.872	664.600	764.600
4502 Onvoorzien	-	312.913	278.000
4502 Nieuw voor oud beleid watersysteem	-	212.200	-
4502 Ruimte goodwill WPM	-	126.273	489.500
45 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.465.872	1.315.986	1.532.100
Totaal kosten	137.571.200	143.630.902	139.210.600

Opbrengsten	2015 Jaarrekening	2016 Gewijzigde begroting	2017 Begroting
8101 Externe rentebaten	14.190	22.000	-
8102 Interne rentebaten	1.076.029	793.436	66.600
81 Financiële baten	1.090.219	815.436	66.600
8201 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	270.101	70.000	71.400
8202 Uitlening van personeel	296.362	-	-
82 Personele baten	566.463	70.000	71.400
8301 Verkoop van grond	61.334	50.000	50.000
8302 Verkoop van duurzame goederen	24.965	8.900	8.900
8303 Verkoop van overige goederen	1.295	10.400	-
8304 Opbrengst uit grond en water	10.413	-	10.600
8306 Diensten voor derden	1.576.617	1.568.352	295.300
83 Goederen en diensten aan derden	1.674.624	1.637.652	364.800
8402 Bijdragen van het Rijk	1.250	18.960	-
8403 Bijdragen van provincies	362.208	85.000	-
8404 Bijdragen van overige openbare lichamen	1.977.449	2.003.700	1.970.300
8405 Bijdragen van overigen	327.316	158.060	410.700
84 Bijdragen van derden	2.668.223	2.265.720	2.381.000
8501 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	30.620.015	30.544.975	28.299.200
8502 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	20.125.350	20.492.985	23.794.600
8503 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	5.593.724	5.692.261	5.842.000
8504 Opbrengst watersysteemheffing natuur	124.083	122.505	147.200
8505 Opbrengst verontreinigingsheffing	672.552	698.850	423.800
8506 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	21.445.964	20.639.380	20.785.800
8507 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	54.944.557	53.907.990	54.520.200
8507 Belastingopbrengst voorgaande jaren	765.855	800.000	-
8508 Oninbaarverklaringen	-444.021	-636.093	-666.900
8509 Kwijtscheldingen	-4.690.491	-4.525.171	-4.772.500
85 Waterschapsbelastingen	129.157.588	127.737.682	128.373.400
8601 Onttrekkingen aan voorzieningen	10.420	-	-
8602 Geactiveerde lasten	2.580.651	2.628.490	1.453.400
86 Interne verrekeningen	2.591.071	2.628.490	1.453.400
Totaal opbrengsten	137.748.188	135.154.980	132.710.600
Exploitatieresultaat:	176.988	-8.475.922	-6.500.000
Negatief exploitatieresultaat dekken uit reserves	-	8.475.922	6.500.000
Positief exploitatieresultaat toevoegen aan reserves	176.988	-	-

Volgens de BBVW (lees: voorschriften) hebben de kostensoorten informatieve waarde voor het algemeen bestuur waardoor een toelichting hierop niet verplicht is. Omdat een toelichting op kostensoorten het inzicht voor de besluitvorming ten goede komt wordt dit echter wel gedaan. Op hoofdlijnen wordt per kostensoort de Begroting 2017 toegelicht en worden de mutaties van de Begroting 2017 versus de gewijzigde Begroting 2016 (afgerond op duizendtallen) geanalyseerd. Hierbij dient te worden aangegeven dat de gewijzigde Begroting 2016 de optelsom is van de voormalige organisaties: WRO en WPM. Door de technische herschikking van budgetten in verband met de afstemming is deze analyse op hoofdlijnen.

Toelichting op kosten

Onderstaand is de kostenverdeling grafisch weergegeven.

Rente en afschrijvingen

Voor rente en afschrijving (kapitaallasten) is € 16.811.200 begroot, waarvan € 3.197.400 rente en € 13.613.800 afschrijvingen. De kapitaallasten hebben vooral betrekking op investeringen in materiële activa.

De netto investeringen 2017 van € 26.684.000 zijn grotendeels gebaseerd op het 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Daarnaast heeft de bijdrage aan het HWBP een belangrijk effect op de hoogte van het investeringsniveau. Bij de berekening van de kapitaallasten is rekening gehouden met een structurele onderuitputting van € 1.000.000.

Investeringen worden in principe gefinancierd met langlopende geldleningen. De kapitaallasten worden vervolgens verdeeld over de relevante producten. Het beleid betreffende de financiering wordt in hoofdstuk 2.3 nader toegelicht.

2017 versus 2016

De kapitaallasten dalen met € 1.154.000. De externe rente daalt als gevolg van het structureel voordeel van de doorgevoerde looptijdverlenging van de leningenportefeuille in 2016, de reguliere aflossingen van de bestaande geldleningen en door een lager renteniveau voor nieuwe financiering in 2017. Daarnaast neemt de interne rente met € 727.000 af als gevolg van een daling van het renteniveau (zie financiële baten). De afschrijvingen echter zijn toegenomen als gevolg van het investeringsniveau 2017 en de structurele doorwerking van de investeringen 2016.

Personeelslasten

Tot de personeelslasten van € 26.957.200 behoren alle lasten van het huidige en voormalige bestuur en personeel. Hiertoe worden gerekend: het salaris met vaste toelagen, de uitkeringen en pensioenen inclusief de daarop betrekking hebbende sociale premies. Ook de uitgaven die voortvloeien uit diverse vergoedingsregelingen en de kosten voor de tijdelijke inhuur van personeel worden tot deze kostensoort gerekend.

Voor 2017 zijn de personeelslasten gebaseerd op het vastgestelde formatieplan waarin 314,16 fte zijn opgenomen. Per 1 januari 2017 is de CAO Waterschappen die een looptijd had 1 januari 2015 tot en met 31 december 2016 afgelopen. De onderhandelingen voor een nieuwe CAO zijn inmiddels opgestart. Voor 2017 is, naast de reguliere verhogingen conform de uitgangspunten in de meerjarenraming, rekening gehouden met een salarisstijging van 2%. Ten slotte is op basis van de bestaande CAO 1% van de loonsom opgenomen voor organisatieontwikkeling.

2017 versus 2016

De personeelslasten zijn toegenomen met € 333.000, ofwel 1,25%. Deze toename is een gevolg van de salarisstijging van 2% en de toename van de post uitkering voormalig personeel en bestuur als gevolg van de fusie. Bij de post personeel van derden echter is sprake van een aanzienlijke afname doordat in 2016 veelvuldig gebruik is gemaakt van tijdelijk personeel voor de lopende werkzaamheden in verband met de voorbereiding van de fusie. Doordat de fusie per 1-1-2017 is geëffectueerd is een deel van deze kosten komen te vervallen.

Goederen en diensten van derden

Voor de diensten van derden wordt € 92.941.100 begroot en dat is als volgt samengesteld:

- de bijdrage in de kosten van het WBL € 69.114.700 en de BsGW € 4.664.900. In bijlage F zijn de bijdragen onderverdeeld naar de beleidsproducten, conform de vastgestelde begrotingen 2017 van de beide organisaties.
- de resterende kosten van € 19.161.500 hebben betrekking op 'onderhoud door derden' (zoals onderhoud van waterlopen en -keringen, software en bedrijfspanden). Verder hebben deze betrekking op 'overige diensten door derden' (zoals de juridische, financiële en technische advisering derden, contributies, lidmaatschappen, bijdragen aan verenigingen -zoals Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en de Unie van Waterschappen- en de bijdrage aan Het Waterschapshuis (HWH)).

2017 versus 2016

De kosten van 'goederen en diensten van derden' dalen met € 2.349.000, ofwel 2,5%:

- de bijdrage aan het WBL neemt af met € 2.421.000 (3,6%). De bijdrage aan de BsGW echter is gelijk gebleven. Zie hoofdstuk 2.4 en 2.5 voor een nadere toelichting.
- de resterende kosten zijn toegenomen met € 72.000 (0,1%).

Bijdragen aan derden

Totaal is € 969.000 begroot, waarvan € 541.800 ofwel 55,9% betrekking heeft op de frictiekosten van de acht (Libel-)gemeenten die vanaf 1 januari 2014 zijn toegetreden tot de BsGW (zie hoofdstuk 2.4). Ook wordt op deze kostensoort een bijdrage van € 100.000 verantwoord voor het gebiedsplan Anstelvlei Gemeente Kerkrade evenals een bijdrage aan het Deltaprogramma Hoge Zandgronden.

2017 versus 2016

De kosten nemen met € 1.468.000 af. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een technische herschikking waardoor het aandeel van de bijdrage voor de kostenverrekening WOZ en landelijke voorziening WOZ aan het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties in 2017 verantwoord is op 4310 'overige diensten en derden'. In 2016 was het aandeel van WRO ad € 1.201.000 nog gerangschikt onder 4402 'bijdrage aan het Rijk'. Verder is de jaarlijkse bijdrage van € 300.000 t.b.v. 'aanpak riooloverstorten 2010-2016' van WRO met ingang van 2017 vervallen.

Toevoegingen voorzieningen/onvoorziën

Het betreft de toevoegingen aan de voorziening onderhoud kantoorgebouw Sittard € 86.000, voorziening onderhoud bedrijfspand Rijksweg Sittard € 56.000, voorziening onderhoud kantoorgebouw Blerick € 10.900, voorziening onderhoud waterkeringen (Noord- en Midden-Limburg) € 600.000, voorziening hoogwaterloods Horst € 4.500 en voorziening onderhoud loods Nederweert € 7.200.

Voor de dekking van onvoorziene uitgaven is € 278.000 opgenomen.

De ruimte goodwill is het verschil tussen de goodwillvergoeding en de frictiekosten aan de Libel-gemeenten van het voormalige Waterschap Peel en Maasvallei. Dat bedrag is gereserveerd voor incidentele ontwikkelingen. Wanneer nieuwe deelnemers toetreden tot de Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen ontvangt het waterschap een beperkt aantal jaren een 'goodwillvergoeding'. Het voormalige Waterschap Peel en Maasvallei had er voor gekozen om de goodwill, na aftrek van de tegemoetkoming in de frictiekosten, in te zetten voor incidentele initiatieven. Voor 2017 gaat het om een bedrag van € 489.500 en is in de begroting van Waterschap Limburg benoemd als 'Ruimte goodwill BsGW'. Dit bedrag is gedeeltelijk al ingevuld door eerdere bestuurlijke besluitvorming. We noemen de toezegging van een bijdrage aan het Koploper-project Venlo € 40.000 en de Samenwerking met Gemeente Venlo en WBL in de afvalwaterketen € 43.500. Daarnaast was bij de vaststelling van de Begroting 2016 deze post al deels ingezet voor dekking van een aantal voorstellen, samen € 162.500. Dit betekent dat feitelijk nog € 243.500 (incidenteel) vrij in te vullen is in 2017.

2017 versus 2016

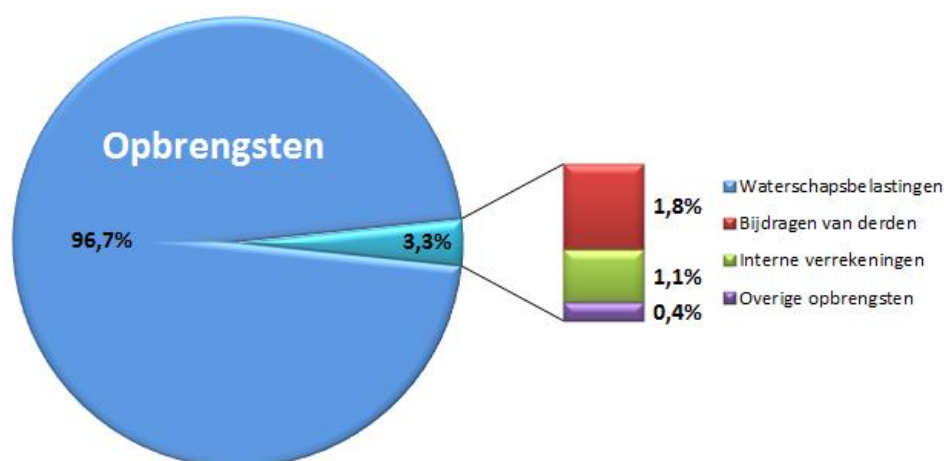
De toevoeging aan de voorzieningen is toegenomen met € 100.000 door de toename van de toevoeging aan de voorziening onderhoud waterkeringen (Noord- en Midden-Limburg) van € 500.000 naar € 600.000. De ruimte hiervoor is vrijgemaakt binnen de totale begroting. Het betreft uitvoering van het begrotingsbesluit 2016.

Onvoorzien neemt af met € 34.000. In de gewijzigde begroting 2016 is rekening gehouden met het resultaat zoals opgenomen in de voorjaarsrapportage 2016 van WRO en WPM.

De post 'nieuw voor oud beleid' van WPM in 2016 is in 2017 verantwoord op de diverse producten en hiermee komen te vervallen. De ruimte goodwill is in 2016 gedeeltelijke aangewend.

Toelichting op opbrengsten

Grafisch kan de verdeling van de opbrengsten als volgt worden weergegeven:

Financiële baten

De financiële baten van € 66.600 hebben betrekking op de interne renteopbrengsten van reserves en voorzieningen.

2017 versus 2016

De afname van de interne renteopbrengsten met € 727.000 is een gevolg van een lager renteniveau doordat in 2017 voor de berekening van de - fictieve - interne rentelasten en baten de 'kort geld'-rente wordt gehanteerd. In 2016 werd bij WPM nog uitgegaan van de 'lang geld'-rente.

Personele baten

De opbrengsten van € 71.400 hebben betrekking op bijdragen van de Uitkeringsinstantie voor Werknemers Verzekeringen (UWV) in de kosten wegens zwangerschap en looncompensatie voor participatie in projecten.

2017 versus 2016

Het verschil in de bijdrage in de kosten ten opzichte van 2016 is marginaal.

Goederen en diensten aan derden

Van de opbrengsten ad € 364.800 heeft € 131.000 betrekking op een bijdrage van de BsGW in de kosten Basisregistratie Kadaster die door het waterschap worden betaald en € 110.000 op de vergoeding van Rijkswaterstaat zijnde de bijdrage van Waterschap Aa en Maas. Voor de provinciale bijdrage voor de controle van zwemwater is rekening gehouden met een bijdrage van € 44.000. Daarnaast worden opbrengsten verwacht voor verkoop van grond, verkocht afgeschreven materieel en het verleende jacht- en visrecht.

2017 versus 2016

De opbrengsten nemen af met € 1.273.000 wat naast het vervallen van de legesopbrengst een gevolg is van een technische herschikking van opbrengsten naar de juiste kostensoorten.

De goodwillvergoeding is in 2017 verantwoord onder 8404 'bijdrage van overige openbare lichamen' terwijl het aandeel van WPM in 2016 nog verantwoord was onder 8306 'diensten door derden'. Ook de bijdrage t.b.v. de muskusrattenbestrijding wordt in 2017 verantwoord onder 8405 'bijdrage van overigen' terwijl het aandeel van WPM in 2016 nog verantwoord was onder 8306 'diensten door derden'.

Bijdragen van derden

De bijdragen van afgerond € 2.381.000 hebben betrekking op de te ontvangen goodwill van tot de BsGW toetredende gemeenten ad € 1.940.000 (zie hoofdstuk 2.4), de bijdrage in afvalwaterketen € 30.000 en de vergoeding van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) voor de beverrattenbestrijding € 411.000.

2017 versus 2016

De opbrengsten nemen toe met € 115.000 en hebben ook betrekking op een technische verschuiving van opbrengsten tussen de kostensoorten.

Waterschapsbelastingen

De (bruto) opbrengst waterschapsbelastingen van € 133.812.800 is als volgt samengesteld:

Watersysteemheffing	
Gebouwd	28.299.200
Ingezetenen	23.794.600
Ongebouwd	5.842.000
Natuur	147.200
Verontreinigingsheffing	
Verontreinigingsheffing	423.800
Zuiveringsheffing	
Zuiveringsheffing bedrijven	20.785.800
Zuiveringsheffing huishoudens	54.520.200

Deze opbrengst wordt voor € 5.439.400 gecorrigeerd voor kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen:

Correctie belastingopbrengsten

Kwijtscheldingen	4.772.500
Oninbaarverklaringen	666.900

2017 versus 2016

De opbrengst waterschapsbelastingen is toegenomen met € 635.800.

De heffingen zijn toegenomen met € 913.700. Daarnaast is de post kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen toegenomen met € 278.100. Het percentage voor de oninbaarheid is niet gewijzigd.

Interne verrekeningen

De interne verrekeningen van € 1.453.400 hebben betrekking op geactiveerde lasten. De uren van o.a. projectleiders, medewerkers projecten, landmeters en grondaankopers worden geactiveerd voor de tijd die direct aan een investeringsproject in het kader van het proces aanleg en verbetering is toe te rekenen.

2017 versus 2016

De raming van de te activeren uren is gewijzigd. Uit het oogpunt van financiële degelijkheid en om de schuldenpositie naar de toekomst toe in tijd en omvang te beperken is in 2017 uitgegaan van een tarief exclusief overhead. Bij WPM werd in 2016 nog inclusief overhead gerekend.

2.3 Overige paragrafen

2.3.1 Algemene ontwikkelingen en uitgangspunten

De algemene besturen van WRO en WPM hebben op 28 juni 2016 de Meerjarenraming 2017-2022 inclusief de uitgangspunten vastgesteld. Voor een uitgebreide toelichting op de uitgangspunten wordt verwezen naar deze meerjarenraming. In de Begroting 2017 is met onderstaande interne en externe factoren rekening gehouden.

Onderdeel	Uitgangspunt 2017
Interne factoren	
Basis	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarrekening 2015 • Begroting 2016 WRO en WPM, inclusief de wijzigingen tot en met de AB-vergadering maart 2016 • Waterbeheersplan 2016-2021
Verplichte uitgaven	<ul style="list-style-type: none"> • Begroting WBL 2017 • Begroting BsGW 2017
Afschrijvingsmethodiek	
- Civielbouwkundige werken	25 jaar
- Elektromechanische werken	15 jaar
- Waterstaatkundige werken	30 jaar
- Gebouwen	30 jaar
- Automatisering	≤ 5 jaar
- Inventaris	10 jaar
- Immateriële activa	≤ 5 jaar
- Tractiemiddelen	≤ 10 jaar
Oninbaarheid	0,50% van het belastingvolume
Onvoorzien	0,40% van het begrotingstotaal
Investeringsniveau	maximaal € 27.370.000
Externe factoren	
Basis	<ul style="list-style-type: none"> • Waterschapswet artikel 77, 100 en 101 • Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) • Burgerlijk Wetboek BWII • EMU verplichtingen voor waterschappen
Kosten / Inflatie	2%
Personeelskosten	2%
Rente langlopende leningen	2,25%
Rente kortlopende leningen	0,2%
Rente reserves en voorzieningen	0,2%

2.3.2 Ontwikkelingen ten opzichte van Meerjarenraming 2017-2022

De eerste jaarschijf van de Meerjarenraming 2017-2022 is in principe de Begroting 2017. Ontwikkelingen tussen het moment van het opstellen van deze meerjarenraming en de begroting kunnen er toe leiden dat de eerste jaarschijf van de meerjarenraming niet volledig correspondeert met de Begroting 2017. Nadere inzichten hebben geleid tot een positieve bijstelling van de begroting ten opzichte van de eerste jaarschijf van de meerjarenraming.

In onderstaand overzicht zijn de kosten en opbrengsten Meerjarenraming 2017 versus de Begroting 2017 weergegeven.

Kosten / Opbrengsten	Meerjarenraming 2017-2022	Begroting 2017
Kosten		
Rente en afschrijvingen	17.070.000	16.811.200
Personeelslasten	26.765.000	26.957.200
Goederen en diensten van derden	92.782.000	92.941.100
Bijdragen aan derden	2.728.000	969.000
Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.720.000	1.532.100
Opbrengsten		
Financiële baten	72.000	66.600
Personele baten	71.000	71.400
Goederen en diensten aan derden	567.000	364.800
Bijdragen van derden	2.187.000	2.381.000
Interne verrekeningen	1.494.000	1.453.400
Netto-kosten	136.674.000	134.873.400

De netto kosten (kosten die dienen te worden gedekt uit waterschapslasten en/of onttrekkingen uit reserves) zijn ten opzichte van de meerjarenraming afgenomen met afgerond € 1.801.000.

2.3.3 Incidentele opbrengsten en kosten

Incidentele opbrengsten en kosten kunnen leiden tot minder inzicht in het reguliere meerjarig beeld van opbrengsten en kosten, en dus de netto kosten. Daarnaast zijn deze elementen relevant voor het beoordelen van de financiële positie. In de voorschriften is opgenomen dat incidentele opbrengsten en kosten in een aparte paragraaf dienen te worden toegelicht. Bij de hantering van het begrip incidenteel worden kosten en opbrengsten opgenomen die maximaal drie jaar na het begrotingsjaar vrijvallen.

Incidentele opbrengsten en kosten	Jaar van vrijval	Bedrag
Opbrengsten		
Goodwill	2018	1.113.460
Goodwill	2019	439.250
Goodwill	2020	45.870
Kosten		
Bijdrage gebiedsplan Anstelvallei	2017	100.000
Frictiekosten BsGW	2018	541.800

Goodwill

De founding fathers van BsGW ontvangen van nieuwe toetreders goodwill voor gedane investeringen, in maximaal zes jaarlijkse termijnen:

- In 2018 hebben de gemeenten Roermond, Beek, Leudal, Nuth, Maasgouw, Echt-Susteren, Roerdalen en Peel en Maas aan deze verplichting voldaan.
- In 2019 heeft de gemeente Stein aan haar verplichting voldaan.

- In 2020 hebben de gemeenten Weert, Eijsden-Margraten, Schinnen, Meerssen, Vaals, Gulpen-Wittem, Beesel en Kerkrade aan deze verplichting voldaan.

Bijdrage gebiedsplan Anstelvallei

Voor het Gebiedsplan Anstelvallei is een éénmalige bijdrage aan de Gemeente Kerkrade beschikbaar gesteld. In dit plan zijn verschillende maatregelen opgenomen die bijdragen aan een verbeterde inrichting en beheer van het primair watersysteem. De bijdrage wordt in 2017 betaalbaar gesteld na afronding van het project.

Friciekosten BsGW

In verband met de toetreding van de Libel-gemeenten per 1 januari 2014 wordt in vier jaarlijkse termijnen voor de vermindering van de frictiekosten van deze gemeenten door de founding fathers van BsGW een additionele storting gedaan. In 2017 is aan deze verplichting voldaan.

2.3.4 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In de voorschriften is opgenomen dat onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen expliciet dienen te worden toegelicht. Per reserve en voorziening wordt het doel, de omvang en de verwachte onttrekking in het verslagjaar nader toegelicht.

- *Bestemmingsreserve calamiteiten watersysteembeheer*

Doel   bestrijding van de kosten van hoogwatersituaties.

Omvang   gemaximeerd op € 2.000.000.

Onttrekking   nihil.

- *Bestemmingsreserve riooloverstorten*

Doel   het bevorderen van gemeentelijke projecten die als doel hebben de belasting van afvalwater op het huidige oppervlaktewater- en zuiveringssysteem terug te brengen.

Omvang   een jaarlijks bedrag van € 300.000 voor de jaren 2012-2016, totaal €1.500.000, aangevuld met het surplus van de 'reserve afkoppelen verhard oppervlak' van € 697.368.

Onttrekking   € 60.000 op basis van de actuele aanvragen.

- *Bestemmingsreserve beekontwikkeling*

Doel   opstellen van circa 20 beekontwikkelingsplannen waarin helder en duidelijk wordt omschreven welke ontwikkeldoelen binnen welke termijnen gehaald moeten worden.

Omvang   eenmalig bedrag € 385.205. Project loopt nog tot 2017/2018.

Onttrekking   € 150.000 op basis van inschatting projectleider.

- *Bestemmingsreserve risicovolle beplanting waterkering/achterstallig onderhoud*

Doel   het verwijderen van risicovolle beplantingen op waterkeringen die de primaire taak van de keringen zouden kunnen belemmeren/uitvoeren achterstallig onderhoud.

Omvang   € 338.505

Onttrekking   € 338.505 vanwege afronding project in 2017.

- *Bestemmingsreserve waterkwaliteit/Nieuw Limburgs Peil Next Generation*

Doel integrale, gebiedsgerichte analyse en aanpak van knelpunten op het vlak van waterkwaliteit, waterkwantiteit, ruimtegebruik en grondgebruik. Het accent ligt hierbij op het oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit.

Omvang € 525.000

Onttrekking € 105.000 op basis van een doorlooptijd van vijf jaar.

- *Bestemmingsreserve kennisopbouw waterkwaliteit en ecologie*

Doel inzicht te krijgen in de oorzaken van hardnekkige normoverschrijdingen van stoffen en de stagnatie van biologische parameters is het nodig een verdiepingsslag te maken. Van gevoelsmatig inzicht naar onderbouwde en traceerbare kennis. Vanuit een gedegen kennis van oorzaken kan beter ingeschat worden wat de effectiviteit van maatregelen is.

Omvang € 24.802

Onttrekking € 24.802 vanwege afronding project in 2017.

- *Bestemmingsreserve IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering (AB WPM)*

Doel het huidig modelinstrumentarium moet geschikt gemaakt worden voor toepassing toestand beschrijven, effectvoorspelling maatregelen) in IBRAHYM ten behoeve van de waterkwaliteitsmodellering.

Omvang € 69.000

Onttrekking € 69.000 vanwege afronding project in 2017.

- *Bestemmingsreserve netcentrisch werken*

Doel opzetten en implementeren van netcentrisch werken. Dit is een vorm van informatiemanagement binnen organisaties waarbij bestuurders en diensten gelijktijdig over een eenduidig beeld van een (calamiteiten-)situatie beschikken. Daardoor kunnen beslissingen (intern en extern) sneller en beter worden genomen en kunnen werkzaamheden effectiever worden uitgevoerd.

Omvang € 112.000

Onttrekking € 112.000 vanwege afronding project in 2017.

- *Bestemmingsreserve frictiekosten*

Doel bestrijding van kosten in verband met de fusie tot Waterschap Limburg (AB WRO en WPM 15/10/2015)

Omvang € 1.600.000 (oorspronkelijk is een totaalbedrag van € 8 miljoen vrijgemaakt).

Onttrekking € 1.600.000 in 2017.

- *Bestemmingsreserve subsidies afkoppelen regenwater*

Doel stimuleren woningeigenaren om de regenwaterafvoer af te koppelen van het riool. Water dat schoon is, hoeft o.a. met het oog van kostenbesparing niet behandeld te worden op een zuiveringsinstallatie.

Omvang € 1.900.000 (oorspronkelijk € 2 miljoen)

Onttrekking € 950.000

- **Bestemmingsreserve hoogwater**

Doel bestrijding externe kosten bij een hoogwatercalamiteit.

Omvang maximaal € 450.000

Onttrekking nihil.

- **Bestemmingsreserve stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling**

Doel stimulering gemeenten tot aanpak van de gemeentelijke overstorten die lozen op ons watersysteem.

Omvang € 1.413.500 (oorspronkelijk € 2 miljoen)

Onttrekking € 1.413.500 in verband met de afloop/afrekening van de subsidietoezeggingen in 2017.

- **Bestemmingsreserve mobiliteit**

Doel bevorderen/stimuleren mobiliteit personeel.

Omvang € 841.544

Onttrekking nihil.

- **Bestemmingsreserve saneringskosten**

Doel bestrijding van kosten van sanering waterbodems/vervuiling.

Omvang € 698.680.

Onttrekking p.m.

- **Bestemmingsreserve dekking afschrijvingen**

Doel dekking van de afschrijvingskosten van diverse investeringen naar aanleiding van eerder genomen bestuursbesluiten (o.a. gecombineerde (hoogwater)loods te Horst, maatregelen Nieuw Limburgs Peil).

Omvang € 2.207.585

Onttrekking € 134.000

- **Voorziening pensioen- en uitkerings- en wachtgeldverplichtingen**

Doel aan de verplichting kunnen voldoen van de pensioenen van nog actieve en niet-actieve bestuursleden die nog geen bestuurderspensioen ontvangen.

Omvang afhankelijk van jaarlijks ontvangen actuariële opgave.

Onttrekking € 329.052 voor salariskosten van voormalige bestuursleden.

- **Voorziening onderhoud kantoorgebouw Parklaan Sittard**

Doel het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van Parklaan 10 te Sittard voor 2013-2022 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang totale kosten van dit meerjarenonderhoudsplan: afgerond € 640.000.

Van 2013 tot en met 2019 wordt jaarlijks € 86.000 toegevoegd, in 2020 en 2021 € 19.000 en in 2022 € 0.

Onttrekking € 121.945 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- **Voorziening onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord Sittard**

Doel het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van bedrijfspand Rijksweg Noord 305 te Sittard voor 2015-2024 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang totale kosten van dit plan € 494.000: € 464.000, aangevuld met € 30.000 voor energiebesparende maatregelen aan technische installaties.

In 2014 wordt € 200.000 toegevoegd (aangevuld met € 30.000 extra), van 2015 tot en met 2018 jaarlijks € 56.000 en in 2019 € 40.000.

Onttrekking € 98.105 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud kantoorgebouw Blerick*

Doel het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de Drie Decembersingel 46 te Venlo op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2017 €485.052. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan voegen we jaarlijks een bedrag toe van € 10.900.

Onttrekking € 78.997 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud (Hoogwater)loods Horst*

Doel het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Horst op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2017 €13.500. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan voegen we jaarlijks een bedrag toe van € 4.500.

Onttrekking € 8.324 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud loods Nederweert*

Doel het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Nederweert op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2017 € 21.600. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan voegen we jaarlijks een bedrag toe van € 7.200.

Onttrekking € 2.619 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud waterkeringen (Noord- en Midden Limburg)*

Doel onderhouden van de waterkeringen op basis van het meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2017 €384.712. Jaarlijks voegen we een bedrag toe van € 600.000.

Onttrekking € 500.000 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening natschade peilopzet Maas*

Doel in 2010 heeft het waterschap een bedrag ontvangen van Rijkswaterstaat van € 1,5 miljoen. Dat bedrag is bedoeld voor de afhandeling door het waterschap van schadeclaims die het gevolg zijn van verhoging van het waterpeil van de Maas traject Sambeek-Grave. Mogelijkheid tot het indienen van claims bestaat voor een periode van 10 jaar ná de peilopzet met een uitloop termijn van 3 jaar. Indien op termijn blijkt dat de voorziening ontoereikend is, dan zal Rijkswaterstaat het verschil eveneens voor haar rekening nemen.

Omvang 1 januari 2017 €1.331.630.

Onttrekking € 100.000 uitgaande van een gelijkmatige spreiding van de claims.

Een overzicht van alle mutaties in de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage B.

2.3.5 De financiering

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De basis van treasuryfunctie wordt gevormd door het op 2 januari 2017 vast te stellen treasurystatuut 2017 Waterschap Limburg.

Treasury is het sturen en beheersen van, het verantwoord en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

De treasuryfunctie omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De uitvoering hiervan vereist adequaat handelen in een steeds complexere geld- en kapitaalmarkt. Drie componenten zijn bij de financiering van belang, te weten:

1. rentevisie;
2. liquiditeitspositie;
3. treasurybeheer.

Rentevisie

In de Meerjarenraming 2017-2027 is voor de rekenrente 2017 uitgegaan van een rentepercentage van 0,20%. In de Begroting 2017 is dit rentepercentage gehandhaafd.

Ondanks het economisch herstel in de Eurozone is sprake van een inflatie die onder de norm van 2% ligt is de korte rente nog altijd zeer laag.

Bij een doorzettend herstel en de hiermee gepaard gaande inflatie zou de kortlopende rente voor 2017 kunnen oplopen. De snelheid van een economisch herstel is echter altijd met onzekerheden omgeven. Hierdoor is de renteontwikkeling moeilijk te voorspellen. Op basis van de huidige rentestand en de diverse financiële indicatoren kan worden geconstateerd dat het gehanteerde percentage voor de korte rente van 0,20% voor 2017 wellicht iets te hoog is, echter gelet op het voorzichtigheidsprincipe verantwoord. Voor de berekening van de rentekosten 2017 is rekening gehouden met de positieve effecten van de financiering van het liquiditeitstekort met (goedkope) kasgeldleningen

Als gevolg van de negatieve liquiditeitspositie van het waterschap in 2017 heeft een eventuele verhoging van de korte rente boven de 0,20% uiteraard een financieel effect.

In de Meerjarenraming 2017-2022 was voor de lange rente voor 2017 uitgegaan van een rentepercentage van 2,25%. Vanwege te verwachten offeringsvoordelen hebben we in de Begroting 2017 gerekend met een rentepercentage van 2%. Ook hier kan op basis van de huidige rentestanden worden geconcludeerd dat dit wellicht iets te hoog is. De ontwikkeling van de lange rente is echter moeilijker in te schatten, omdat deze niet wordt bepaald door de ECB, maar door de markt.

Liquiditeitspositie

Wat betreft de liquiditeitspositie kan worden opgemerkt dat het hele jaar sprake is van een negatieve liquiditeitspositie. Het beleid is gericht op de beperking van de rekening-courantrente. Indien (tijdelijke) liquiditeitstekorten, binnen de kaders van de Wet Fido, de kasgeldlimiet niet overschrijden kunnen deze door middel van het instrument van kasgeldleningen worden gefinancierd.

Schatkistbankieren

Met ingang 13 december 2013 is het verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden van kracht geworden. In verband met het inregelen van het schatkistbankieren voor NWB-kanten is de ingangsdatum voor de waterschappen vastgesteld op 4 februari 2014.

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden moeten worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten met als resultaat een daling van de staatsschuld.

Voor de uitvoering hiervan is de rekeningcourant van een decentrale overheid bij het ministerie van Financiën gekoppeld aan een betaalrekening die deze overheid heeft bij de huisbank, in het geval van ons waterschap de NWB-bank. Het waterschap moet zelf de overtollige middelen naar deze rekening overmaken. Een drempelbedrag van 0,75% van het jaarlijks begrotingstotaal mag buiten de schatkist worden gehouden. Dit wordt per kwartaal beoordeeld.

Kasgeldlimiet

Indien bij een negatieve liquiditeitspositie van het waterschap de kasgeldlimiet, die voor 2017 € 32.018.000 bedraagt (te weten 23% van het begrotingstotaal) drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, is het op grond van de Wet Fido verplicht de vlottende schuld te consolideren door middel van een vaste geldlening. Indien dit aan de orde is, dient het negatieve rekeningcourantsaldo, dat uitstaat tegen de lage debetrente, te worden omgezet in een vaste geldlening.

Treasurybeheer

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft inzicht in het te verwachten risicoprofiel van het waterschap. Onder risico's worden renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en voor zover relevant valutarisico's verstaan. Het renterisico op de vlottende schuld wordt ingeperkt door het hanteren van de kasgeldlimiet. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt het begrotingstotaal aangehouden, vermenigvuldigd met het vigerende percentage zoals dat bij ministeriële regeling is vastgesteld.

Dit kan als volgt worden weergegeven.

Kasgeldlimiet (x € 1.000)	2017
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	-16.758

De kasgeldlimiet wordt op basis van de huidige inzichten in het 3^e kwartaal van 2017 overschreden. Hierdoor is het in het begrotingsjaar dan ook in principe noodzakelijk om een langlopende geldlening aan te trekken (zie ook onderdeel kasgeldlimiet) ter consolidatie van de vlottende schuld. Met de rentekosten van een lening is rekening gehouden in de voorliggende begroting. De berekening van de kasgeldlimiet is opgenomen in bijlage H.

Naast de kasgeldlimiet geeft de renterisiconorm inzicht in de feitelijke risico's op de vaste schuld. In de Wet Fido is de renterisiconorm voor de waterschappen bepaald op 30% van het begrotingstotaal. Dit betekent dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal.

De renterisiconorm kan voor 2017 als volgt worden weergegeven:

Toets renterisiconorm	2017
Renterisiconorm	41.763
Renterisico op vaste schuld	27.336
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	14.427

* Ondanks dat alleen sprake is van een renterisico op de variabele kredietopslag, die een fractioneel deel uitmaakt van het totale rentepercentage, dient de stand van de basisrentelening ad € 13,6 miljoen te worden meegenomen als renterisico op de vaste schuld.

Uit bovenstaand overzicht kan worden afgeleid dat het waterschap voldoet aan de toets van de renterisiconorm. De berekening van de renterisiconorm is eveneens opgenomen in bijlage H.

Kredietrisico's op verstrekte geldleningen zijn niet aan de orde, omdat geen leningen van dien aard aan derden zijn en naar verwachting ook niet worden verstrekt.

Het liquiditeitsrisico wordt beperkt door de treasuryactiviteiten te baseren op een liquiditeitsprognose met een looptijd van minimaal een jaar.

Het koersrisico op buitenlandse valuta is voor de reguliere activiteiten nihil aangezien het waterschap betalingen en ontvangsten verricht in euro's.

Waterschapsfinanciering

Conform het nog vast te stellen 'Treasurystatuut 2017' gelden bij het aantrekken van financieringen voor een periode van een jaar en langer de volgende uitgangspunten:

- slechts voor de uitoefening van de publieke taak worden financieringen aangetrokken
- financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen te gebruiken om het renteresultaat te optimaliseren;
- toegestane instrumenten bij het aantrekken van financieringen zijn onderhandse geldleningen, commercial paper (CP) en medium term notes (MTN).

Met betrekking tot het saldo- en liquiditeitenbeheer worden de in het nog vast te stellen Treasurystatuut 2017 opgenomen richtlijnen strikt nageleefd.

Kasbeheer

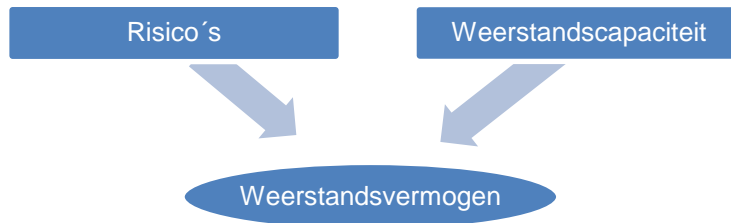
Om de kosten voor het geldstroomverkeer te kunnen beperken, wordt de gehanteerde beleidslijn voortgezet. Dit betekent dat het liquiditeitsgebruik beperkt wordt door de geldstromen op waterschapsniveau op elkaar af te stemmen, het betalingsverkeer door één bank (NWB) elektronisch te laten uitvoeren en de betalingsopdrachten uitsluitend centraal door financiën te laten verwerken.

2.3.6 Het weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de organisatie beschikt of kan beschikken om risico's die niet op enige andere manier zijn afgedekt binnen de begroting op te kunnen vangen. Bij de bepaling van de weerstandscapaciteit worden de reserves (vooral de algemene reserves), de post onvoorzien, de belastingcapaciteit en bezuinigingsmogelijkheden betrokken.

De relatie tussen de omvang van de financiële restrisico's (geïncalculerde risico's, na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen) en de weerstandscapaciteit wordt aangeduid als weerstandsvermogen.

Schematisch kan het weerstandsvermogen als volgt worden weergegeven:

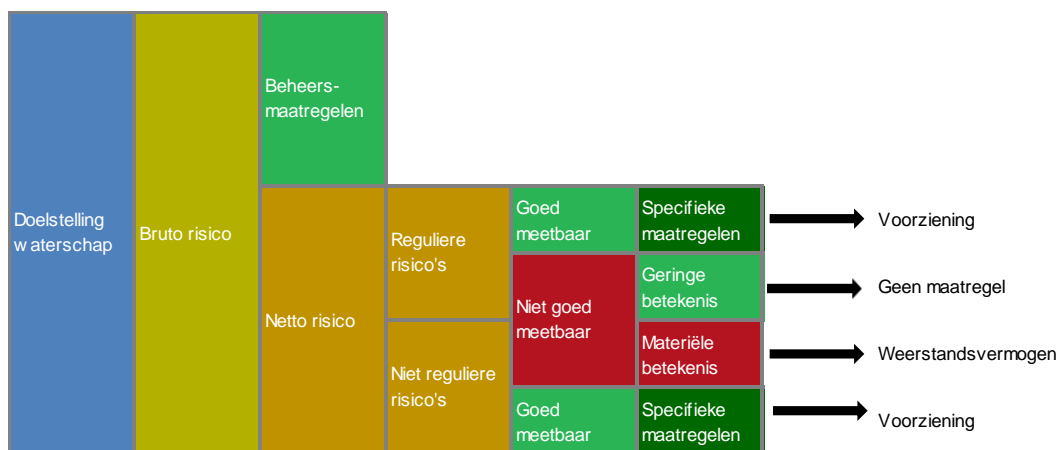

Indien weerstandsvermogen aanwezig is, wordt voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot directe begrotingsmaatregelen zoals bezuinigingen of inkomstenverhogende maatregelen. Hierdoor wordt voorkomen dat de door het bestuur vastgestelde kaders en de programmadoelstellingen schoksgewijs dienen te worden aangepast.

Risico's

Op grond van de BBVW dient het waterschap jaarlijks in de begroting en jaarrekening een afzonderlijke paragraaf op te nemen waarin wordt ingegaan op het weerstandsvermogen waarbij een relatie dient te worden gelegd tussen risico's en weerstandscapaciteit.

Samengevat kunnen de risico's en het weerstandsvermogen als volgt schematisch met elkaar in verband worden gebracht.

Risicomanagement

Het in beeld brengen van risico's en getroffen beheersmaatregelen vormt een belangrijk onderdeel van risicomanagement. In 2017 zal voor Waterschap Limburg een nieuwe risicomanagement-systeem worden ontwikkeld.

Risico inventarisatie 2016

Omdat de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen een jaarlijks terugkomende actie is wordt uiterlijk de eerste helft van 2017 de risico inventarisatie geactualiseerd. De uitkomst hiervan vormt dan de basis voor het basis weerstandsvermogen van Waterschap Limburg.

De stand van de 'algemene reserve watersysteembeheer en zuiveringsbeheer' ultimo 2016 van Waterschap Limburg is € 8.150.730 en wordt gelet op de transitieperiode waarin we verkeren als voldoende geacht om risico's te kunnen opvangen.

Om toch een beeld te geven van de risico's die zich kunnen voordoen zijn onderstaand een aantal belangrijke financiële risico's nader toegelicht.

Opbrengst watersysteemheffing

Aangezien de berekening van de tarieven watersysteemheffing, naast de 'prognose opbrengst waterschapsheffingen' die jaarlijks voor de begroting door de BsGW wordt afgegeven, gebaseerd is op prognosegegevens kan dit in de realisatie (lees: belastingoplegging) afwijken.

Opbrengst zuiveringsheffing

Het aantal vervuilingseenheden in ons beheersgebied is de basis voor de heffing van de opbrengst zuiveringsheffing. Dit aantal is gebaseerd op de 'prognose opbrengst waterschapsheffingen' die jaarlijks ten behoeve van de begroting door de BsGW wordt afgegeven. Omdat de afwikkeling van de zuiveringsheffing een periode van vijf jaar omvat en hierbij sprake is van voorlopige en definitieve aanslagen, kan de realisatie over de hele periode afwijken.

Oninbaar / kwijtschelding

Voor oninbaarheid is in het verslagjaar een percentage gehanteerd van 0,5% van de opbrengst waterschapslasten. Het effect van oninbaarheid is echter, gelet op het heffing- en invorderings-traject, pas na enkele jaren duidelijk. Ook niet beïnvloedbare factoren kunnen een effect hebben op de oninbaarheid, zoals de gevolgen van de economische situatie en hogere aanslagen. Dit is ook van toepassing op de kwijtschelding, waarbij de economische situatie eveneens een belangrijke rol speelt.

Renterisico's

Renterisico's spelen bij de beoordeling van financieringsvraagstukken een belangrijke rol. Aangezien de rentepercentages van de geldleningportefeuille voor de restantlooptijd van de geldleningen vastliggen, is bij het renterisico sprake van een kortetermijnrisico. Plotselinge rentestijgingen kunnen tot een incidenteel tekort leiden op de begrote rekeningcourantrente. Door het (eventueel) afsluiten van nieuwe langlopende geldleningen neemt het risico enigszins toe. De rentelasten worden verantwoord op de hulpkostenplaats kapitaallasten en verdisconteerd in het renteomslagpercentage. Een stijging van de marktrente betekent een verhoging van de renteomslag en leidt tot een extra budgettaire last voor het waterschap. Voor het opvangen van mogelijke renteschommelingen is geen voorziening gevormd.

Waterschapsbedrijf Limburg / Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van WBL en BsGW voor zover dit de reservepositie (lees: weerstandsvermogen) van deze partijen, die tot stand is gekomen op basis van een risicoinventarisatie, overschrijdt. De netto risico's bij beide organisaties zijn in de Begroting 2017 WBL en BsGW op basis van een risicoinventarisatie per ultimo 2015 becijferd op € 2.700.000 voor WBL en € 550.000 voor BsGW en vormen de basis voor de hoogte van de algemene reserve.

Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen

Op 26 mei 2015 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel 'Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen' aangenomen. De wet is in werkingen getreden met ingang van boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2016 en betekent dat publiekrechtelijke rechtspersonen belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting, voor zover zij een onderneming drijven. Het uitgangspunt voor de belastingplicht van overheidsondernemingen wordt hiermee omgedraaid ten opzichte van de huidige situatie.

Op grond van huidige wetgeving geldt dat overheidsondernemingen niet belastingplichtig zijn, tenzij zij een in de wet genoemde belaste activiteit uitoefenen. Volgens de nieuwe wetgeving per 1 januari 2016 worden overheidsondernemingen belastingplichtig, tenzij een wettelijke vrijstelling van toepassing is. Volgens deze wet moeten overheden die winst of structureel overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de markt vennootschapsbelasting gaan betalen.

Om de impact van de oriëntatie op de gevolgen van de nieuwe wetgeving en de impact van de implementatiefase en de daaraan gerelateerde administratieve en financiële lasten te beperken hebben de koepelverenigingen VNG, IPO, UvW, het Ministerie van Financiën en de Belastingdienst de handen ineen geslagen. De samenwerking met als naam Samenwerking vennootschapsbelasting lokale overheden (SVLO) heeft als doel de nieuwe fiscale verplichtingen in kaart te brengen en overheden te ondersteunen met praktische hulpmiddelen. Op lokaal niveau werken Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg samen in dit dossier waarbij wij ons conformeren aan de voorgestelde werkwijze zoals het SVLO voorstelt.

Op basis van een opgestelde inventarisatie in 2016, getoetst door Ernst & Young belastingadviseurs LLP, zijn voor de (voormalige) waterschappen WRO en WPM geen Vpb-plichtige activiteiten gedefinieerd. Op basis van deze bevindingen is de Belastingdienst in oktober 2016 een verzoek voorgelegd over de afstemming van de totale Vpb-positie van de beide voormalige waterschappen. Omdat per 1 januari 2017 sprake is van een nieuwe identiteit (Waterschap Limburg) geldt de afstemming alleen voor 2016. Indien zich in 2017 geen nieuwe activiteiten voordoen en de bestaande activiteiten (van de voormalige waterschappen WRO en WPM) geen wijziging ondergaan kan dit in 2017 met een kort schrijven aan de Belastingdienst worden aangegeven, waardoor de bestaande situatie van kracht blijft.

Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof)

Voor een nadere toelichting op de Wet Hof wordt verwezen naar paragraaf 2.3.8 EMU-saldo.

2.3.7 Verbonden partijen

Definitie

Partijen worden als verbonden beschouwd indien de ene partij de zeggenschap over de andere partij bezit of belangrijke invloed kan uitoefenen op de financiële en operationele beslissingen van de andere partijen (bron: Richtlijn voor de accountantscontrole, RAC 550). Verbonden partijen zijn privaat- of publiekrechtelijke organisaties, waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft. Voorbeelden hiervan zijn deelnemingen in vennootschappen (NV, BV), gemeenschappelijke regelingen (GR's) en (andere) rechtspersonen. Een bestuurlijk belang houdt in dat het waterschap op enigerlei wijze zeggenschap heeft (een zetel in het bestuur of stemrecht). Een financieel belang betekent dat het waterschap financiële middelen ter beschikking heeft gesteld, die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Waterschapsbedrijf Limburg (WBL)

Het WBL is een volledige dochter van Waterschap Limburg. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 2.5.

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)

De BsGW is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 2.4.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB-bank)

Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in de NWB-bank. De bank richt haar diensten exclusief op de overheidssector. De NWB-bank financiert provincies, gemeenten en waterschappen en verstrekt langlopende kredieten aan instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Verder financiert de bank overheidsbedrijven die werkzaam zijn op het gebied van water en milieu. Voor de waterschappen is de bank huisbankier met diensten als betalingsverkeer, electronic banking en consultancy.

De vennootschap wordt bestuurd door een directie die bestaat uit twee of meer directeuren. De raad van commissarissen bestaat uit minimaal zeven en maximaal elf leden en houdt onder meer toezicht op de directie. In de algemene vergadering van aandeelhouders heeft elk aandeel A één stem en een aandeel B vier stemmen. Het waterschap heeft 2.401 aandelen A en 299 aandelen B.

Het Waterschapshuis (HWH)

Waterschap Limburg is één van de 21 deelnemende waterschappen die participeert in de Gemeenschappelijke Regeling. 'HWH' fungeert als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale voor de waterschappen en levert zodoende een bijdrage aan het verbeteren van de informatie- en de bedrijfsprocessen van de waterschappen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.

2.3.8 EMU-saldo

Achtergrond EMU-problematiek

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de EMU (Economische en Monetaire Unie), is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort (lees: overheidstekort) van een lidstaat niet hoger is dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het EMU-saldo is opgebouwd uit het totaal van het Rijk, de sociale fondsen, gemeenschappelijke regelingen en de decentrale overheden. Indien de overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen (op kasbasis) is sprake van een negatieve bijdrage aan het EMU-saldo.

Op basis van geldende afspraken mochten de medeoverheden in 2016 maximaal 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) bijdragen in het maximale toegestane EMU-tekort van Nederland, zijnde 3%. Op 28 september 2016 heeft het bestuurlijk overleg tussen de drie koepels (IPO, VNG en UvW) met het Kabinet plaatsgevonden over de ruimte van de decentrale overheden in het EMU-saldo 2017. Dit heeft erin geresulteerd dat de EMU-ruimte voor medeoverheden in 2017 is bepaald op 0,3%. Deze ruimte wordt niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met als gevolg dat er voor 2017 geen formeel vastgestelde referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties zijn.

Wet Hof

Europese afspraken over het beheersen van de EMU-saldi (voor begrotingstekort en schuld van de overheid) hebben ertoe geleid dat het Kabinet afspraken maakt met medeoverheden (provincies, gemeenten en waterschappen) met het oog op het Nederlandse EMU-saldo en deze in regelgeving vastlegt. Deze afspraken zijn in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof) vormgegeven en bevat regels over de begrotingsdiscipline van Rijk en decentrale overheden.

In de wet zijn o.a. de volgende afspraken verwerkt:

- Het Rijk stuurt alleen op het EMU-tekort voor alle decentrale overheden gezamenlijk (Provincies, Gemeenten en Waterschappen). Dit heeft tot voordeel dat hogere EMU-tekorten van ene groep decentrale overheden in een bepaald jaar gecompenseerd kunnen worden door lagere tekorten of overschotten van andere groepen.
- Sancties komen pas in beeld wanneer de norm wordt overschreden en nadat op alle cruciale momenten bestuurlijk overleg is gevoerd. Tot en met 2017 worden geen sancties toegepast.
- De kern van de wet is bestuurlijk overleg waardoor een flexibel mechanisme is ontstaan. Alles is bespreekbaar in bestuurlijk overleg en de minister gaat ervan uit dat daarin altijd overeenstemming wordt bereikt. Pas als veelvuldig bestuurlijk overleg niet tot overeenstemming leidt zal de minister een voorgenomen besluit nemen dat aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd.

Bij sturing op het EMU-saldo zijn voorbeelden van maatregelen voor de waterschappen onder meer:

- Investeringsniveau verlagen.
- Activering bijdrage HWBP beëindigen en bijdrage opnemen in de exploitatie of activeringstermijn verkorten (10 waterschappen hebben bijdrage HWBP in de exploitatie verwerkt, de overige 12 waterschappen activeren de bijdrage).

EMU-saldo 2017

In de begroting dient een specificatie van het eigen EMU-saldo te worden opgenomen volgens de begroting van het begrotingsjaar als de begroting van het vorige begrotingsjaar. De moeilijkheid bij de bepaling van het EMU-saldo is dat waterschappen, net als andere decentrale overheden, een ander boekhoudstelsel gebruiken dan waarop het EMU-saldo is gebaseerd. De waterschappen hanteren het baten- en lastenstelsel, terwijl het EMU-saldo is gebaseerd op transactiestelsel (lees: kasbasis). De informatie ten behoeve van het EMU-saldo moet dan ook een vertaalslag ondergaan. Verder geldt dat bij de waterschappen de investeringen grote invloed op het EMU-saldo hebben, zeker omdat zij gemiddeld over alle waterschappen gezien een factor 3 groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen.

Omdat het investeringsvolume van de waterschappen aanzienlijk is, en de verwachting is dat dit als gevolg van het Nationaal Bestuursakkoord Water nog wel enige tijd zo blijft, hebben de waterschappen per definitie een EMU-tekort.

Naast het eigen EMU-tekort zijn de waterschappen ook verantwoordelijk voor de EMU-saldo's van de gemeenschappelijke regelingen waarin wordt deelgenomen. In het geval van ons waterschap zijn dit het WBL en de BsGW.

Bij ons waterschap is over 2017 sprake van EMU-tekort van € 20.044.000. Het integrale EMU-tekort waarbij rekening is gehouden met ons aandeel in de gemeenschappelijk regelingen bedraagt € 17.815.000. Het tekort wordt vooral negatief beïnvloed door de bijdrage aan het HWBP van € 11.900.000. Het EMU-saldo ligt onder de indicatieve referentiewaarde (€ 22.100.000) van ons waterschap dat door de Unie van Waterschappen is berekend uitgaande van een ruimte van de waterschappen van 0,06% van het BBP.

De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in bijlage I.

2.4 Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen

2.4.1 Relatie

Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van de belastingheffing gebruik van de diensten van de Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW), opgericht 1 april 2011. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie, waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen' (GR BsGW).

De BsGW zorgt voor het volledig, tijdig, rechtmatig, juist en doelmatig heffen en innen van de lokale belastingen van de deelnemers. De oprichters en eerste deelnemers waren Waterschap Limburg (voorheen WRO en WPM) en de Gemeente Venlo, de zogenaamde 'founding fathers'.

Vervolgens zijn diverse gemeenten als deelnemer toegetreden, telkens per 1 januari:

- 2012: Bergen en Nederweert.
- 2013: Beek, Echt-Susteren, Leudal, Maasgouw, Nuth, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond.
- 2014: Brunssum, Heerlen, Landgraaf, Maastricht, Onderbanken, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein en Voerendaal.
- 2015: Beesel, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpen-Witterm, Kerkrade, Meerssen, Schinnen, Vaals, Valkenburg aan de Geul en Weert.

Voor de verhouding deelnemers, totaal 31, ten opzichte van de gemeenschappelijke regeling geldt de hoofdregel dat het beleid voor de aan de regeling opgedragen taken een bevoegdheid blijft van de deelnemers. Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling heeft een uitvoerings- en voorbereidingsbevoegdheid. Daarmee is de regeling een vorm van afgeleid bestuur.

Aan de relatie met de BsGW wordt de nodige aandacht besteed. Onderdelen die aandacht verdienen zijn de begroting, de begrotingswijzigingen, de tussentijdse rapportages en de geldstroom van en naar de BsGW. Gelet op het belang hiervan zijn deze onderdelen naast de ontwikkelingen en de begroting in de volgende paragrafen nader uitgewerkt.

2.4.2 Ontwikkelingen

De BsGW werkt aan verdere optimalisering van het maatschappelijk rendement door in te zetten op minimaliseren van de uitvoeringskosten, optimaliseren van de belastingopbrengst, kwaliteit van de dienstverlening en risicospreiding van de bedrijfsvoering. Een van de onderdelen waardoor dit bereikt kan worden is de uitbreiding van het aantal deelnemers. Gelet op het aantal Limburgse gemeenten dat al deelnemer is, is uitbreiding beperkt.

2.4.3 Begroting

In artikel 24 van de GR BsGW is de procedure met betrekking tot de begroting beschreven. Deze geeft aan dat het dagelijks bestuur van de regeling jaarlijks voor 1 maart de ontwerpbegroting opstelt en deze, acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur van de BsGW wordt aangeboden, toezendt aan de algemene besturen van de deelnemers (gemeenten en

waterschappen). Deze kunnen dan hun zienswijze kenbaar maken. Op grond van artikel 24 lid 4, dient het algemeen bestuur van de BsGW bij de vaststelling van de begroting, uiterlijk 30 juni, rekening te houden met de zienswijzen van de deelnemers. De begroting van de BsGW dient na de vaststelling, in ieder geval vóór 1 augustus, aan Gedeputeerde Staten te worden toegezonden. De deelnemers kunnen bij die gelegenheid hun zienswijze over de vastgestelde begroting bij Gedeputeerde Staten kenbaar maken.

In 2017 beoordelen wij de ontwerpbegroting van de BsGW over 2018 en geeft het algemeen bestuur een zienswijze hierover af. Deze beoordeling is naast een terugblik (lees: follow-up) op de zienswijze van vorig jaar opgebouwd uit drie componenten, te weten een procedurele, een algemene en een financiële beoordeling:

- Bij de procedurele beoordeling wordt getoetst of de ontwerpbegroting tijdig, te weten binnen de daarvoor gestelde termijn, is aangeboden aan het bestuur van ons waterschap.
- Bij de algemene beoordeling wordt getoetst of de begroting voldoet aan de eis om te kunnen komen tot een verantwoord bestuurlijk oordeel. Zijn de bestuurlijke marges zichtbaar gemaakt en wordt voldoende gelegenheid geboden om keuzes te maken.
- Bij de financiële beoordeling worden de financiële aspecten getoetst. Worden de financiële uitgangspunten en de meerjarenraming van vorig dienstjaar gehanteerd. Doen zich afwijkingen in positieve of negatieve zin voor en welke verklaring ligt hieraan ten grondslag.

Op basis van de bevindingen van deze beoordeling komt de zienswijze tot stand die het bestuur in staat stelt een standpunt over de ontwerpbegroting in te nemen.

Tot slot kan nog worden opgemerkt dat met de BsGW is afgesproken dat ook vanaf 2017 de kosteninflatie van gemiddeld 2% per jaar niet wordt doorberekend aan de deelnemers, maar wordt opgevangen door een taakstellende kostenreductie.

2.4.4 Geldstroom

De geldstroom bestaat uit twee stromingen:

Van Waterschap Limburg naar BsGW

Vertrekpunt van deze geldstroom is de vastgestelde begroting van de BsGW. Na vaststelling van de begroting is het aandeel van de deelnemers een verplichte uitgave. De bijdrage 2017 van € 4.664.854 wordt in 12 maandelijkse termijnen van € 388.738 betaalbaar gesteld.

Van BsGW naar Waterschap Limburg

Deze geldstroom bestaat uit de onderdelen 'aanslagoplegging en invordering' en 'goodwill en frictiekosten'.

Aanslagoplegging en invordering

De door BsGW geïncasseerde belastinggelden, de rechtstreekse inkomstenbron voor het waterschap, komt meteen ter beschikking aan het waterschap. Het gevolg hiervan is dat het hieraan verbonden liquiditeitsrisico en het hieruit vloeiende renterisico bij het waterschap ligt. De afspraak is dan ook dat de ontvangsten van de belastingaanslag rechtstreeks ten goede komt aan het waterschap, behoudens € 100.000 voor corrigerende effecten op de aanslag.

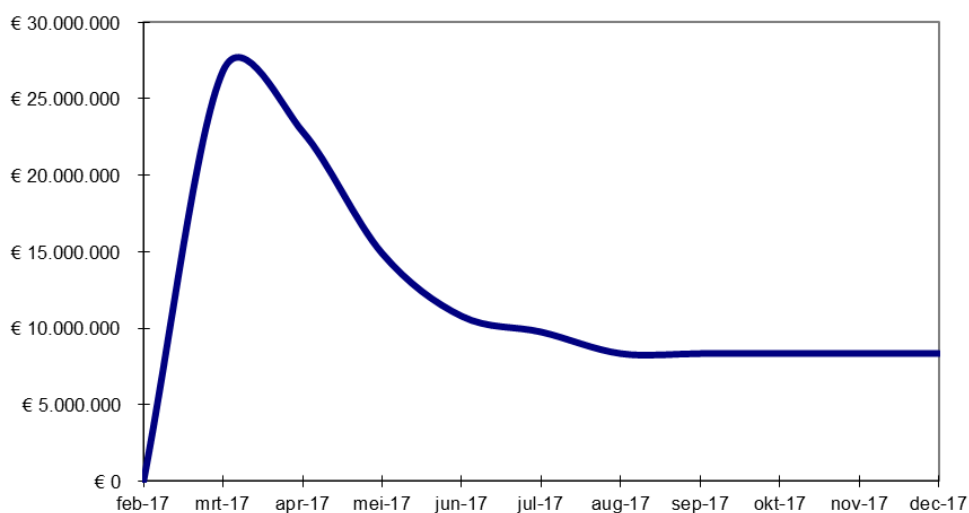
De aanslag 2017 wordt evenals voorgaande jaren gespreid opgelegd in het 1ste kwartaal 2017. De op te leggen belasting wordt gecorrigeerd met een bedrag voor kwijtschelding en oninbaarverklaring.

Onderstaand wordt het verwachte ontvangstenpatroon, op basis van ervaringscijfers, weergegeven:

Ontvangstenpatroon belastingaanslag 2017	Procentueel	
	Periode	Cumulatief
2017		
maart	20,9%	20,9%
april	17,8%	38,7%
mei	11,6%	50,3%
juni	8,4%	58,7%
juli	7,6%	66,3%
augustus	6,5%	72,8%
september	6,5%	79,3%
oktober	6,5%	85,8%
november	6,5%	92,3%
december	6,5%	98,8%
2018		
januari tm december	1,2%	100,0%

Grafisch kan de belastingontvangst van de aanslag 2017 als volgt worden weergegeven.

Verloop belastingontvangsten aanslag 2017

Goodwill en frictiekosten

De 'founding fathers' worden door nieuwe toetreders gecompenseerd voor gedane investeringen door middel van een goodwillvergoeding van de betreffende toetreders (€ 12,50 per inwoner) en wordt in principe betaald in 6 jaarlijkse termijnen, waarvan in overleg kan worden afgeweken. De vergoeding wordt op basis van het aandeel in de totaal gedane investering verdeeld:

Founding father	Gedane investering	
	Absoluut	Relatief
Waterschap Limburg	12.698.000	85,92%
Gemeente Venlo	2.080.000	14,08%
Totaal	14.778.000	100,00%

In 2017 wordt € 1.940.329 goodwill ontvangen:

Gemeente	Jaar toetreding	Betaal-termijnen	Goodwill totaal	2017
Bergen	2012	1	143.387	-
Nederweert	2012	6	179.132	29.856
Roermond	2013	6	603.249	100.541
Beek	2013	6	176.849	29.475
Leudal	2013	6	391.626	65.271
Nuth	2013	6	168.027	28.005
Maasgouw	2013	6	258.976	43.163
Echt-Susteren	2013	6	345.473	57.579
Roerdalen	2013	6	226.542	37.757
Peel en Maas	2013	6	464.758	77.460
Stein	2014	6	275.229	45.872
Maastricht	2014	4	955.459	238.865
Sittard-Geleen	2014	4	1.520.328	380.082
Belastingssamenwerking				
Gemeenschappelijke Belasting- en Registratiedienst (GBRD) *				
Weert	2014	4	1.858.617	464.654
Eijsden-Margraten	2015	6	521.865	86.978
Schinnen	2015	6	269.418	44.903
Valkenburg	2015	6	139.091	23.182
Valkenburg	2015	2	178.917	-
Meerssen	2015	6	206.704	34.451
Vaals	2015	6	104.692	17.449
Gulpen-Wittem	2015	6	155.546	25.924
Beesel	2015	6	146.275	24.379
Gennep	2015	2	185.665	-
Kerkrade	2015	6	506.895	84.483
Goodwill			9.982.720	1.940.329

* GBRD is een samenwerkingsverband van zes gemeenten uit Parkstad Limburg: Brunssum, Heerlen, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld en Voerendaal)

In verband met de toetreding van de Libel-gemeenten (Maastricht, Sittard-Geleen en GBRD) tot de BsGW in 2014 wordt voor de vermindering van de frictiekosten van deze gemeenten door de 'founding fathers' een additionele storting gedaan van € 2.522.194.

De bijdrage in de frictiekosten bedraagt voor Waterschap Limburg in 2017 € 541.801.

Gemeente		Bijdrage	2017
Maastricht	2014	477.730	119.433
Sittard-Geleen	2014	760.164	190.041
GBRD	2014	929.309	232.327
Bijdrage Waterschap Limburg in frictiekosten BsGW		2.167.202	541.801

2.5 Waterschapsbedrijf Limburg

2.5.1 Relatie

Het Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van het zuiveringsbeheer gebruik van de diensten van het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL). Het WBL is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'.

Voor de verhouding waterschappen ten opzichte van de gemeenschappelijke regeling geldt de hoofdregel dat het beleid voor de aan de regeling opgedragen taken een bevoegdheid blijft van de waterschapsbesturen. Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling heeft een uitvoerings- en voorbereidingsbevoegdheid. Daarmee is de regeling een vorm van afgeleid bestuur. In de regeling zelf is aangegeven welke uitvoerende taken aan het WBL worden overgedragen. De beoogde bevoegdheidstoekenning aan het bestuur van de regeling wordt ingevuld via delegatie en mandaat. De verhouding tussen waterschappen en regeling betekent in dit verband dat:

- de reikwijdte van de gedelegeerde/gemandateerde bevoegdheid exact is omschreven;
- de waterschapsbesturen beleidsregels vaststellen voor de toepassing van bevoegdheden;
- bij mandaten de bevoegdheid tot het verlenen van ondermandaat is opgenomen;
- per delegatie en mandaat rapportageverplichtingen over het gebruik worden afgesproken.

Voor de relatie met het WBL worden een aantal randvoorwaarden gehanteerd om te komen tot een goed functionerende uitvoeringsorganisatie:

- een helder waterschapsbeleid waarbinnen en waarmee het WBL aan de slag kan;
- een goede onderlinge informatievoorziening tussen de organisaties waardoor een vaste opdracht- en verantwoordingscyclus kan groeien en past bij de beleidsverantwoordelijkheid van de waterschappen en de uitvoeringsorganisatie;
- een open en soepele samenwerkingshouding tussen de ambtelijke organisaties onderling vanwege de vele interacties in het dagelijkse werk tussen het systeem- en het ketenbeheer;
- heldere werkafspraken over een praktische invulling van advies- en voorbereidings-taken van het bedrijf ten behoeve van de besluitvorming door de waterschapsbesturen;
- integrale productverantwoordelijkheid als één van de belangrijkste organisatorische uitgangspunten.

Aan de relatie met het WBL wordt de nodige aandacht besteed. Onderdelen die aandacht verdienen zijn de begroting, de begrotingswijzigingen en de tussentijdse rapportages. Gelet op het belang van de begroting wordt dit onderdeel naast de ontwikkelingen betreffende het zuiveringsbeheer in de volgende paragrafen nader uitgewerkt.

2.5.2 Ontwikkelingen

In verband met de fusie per 1 januari 2017 en de positie van het WBL is door de algemene besturen van WRO en WPM besloten om de zelfstandige uitvoering van de uitvoering van de zuiveringstaak naar de toekomst toe te handhaven in de vorm van een gemeenschappelijke regeling.

Begroting

In artikel 19 van de Gemeenschappelijke Regeling WBL is de procedure met betrekking tot de begroting van het WBL beschreven.

De begrotingsprocedure geeft aan dat het dagelijks bestuur van het WBL de ontwerpbegroting acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur van het WBL wordt aangeboden, toezendt aan de algemene besturen van de waterschappen. Deze kunnen dan hun zienswijze kenbaar maken. Op grond van artikel 19, lid 3, dient het algemeen bestuur van het WBL bij de vaststelling van de begroting rekening te houden met de zienswijzen van de waterschappen. De begroting van het WBL dient na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus, aan Gedeputeerde Staten te worden toegezonden. De waterschappen kunnen desgewenst bij die gelegenheid hun zienswijze over de vastgestelde begroting bij Gedeputeerde Staten kenbaar maken.

In 2017 beoordelen wij de ontwerpbegroting van het WBL over 2018 en geeft het algemeen bestuur een zienswijze hierover af. Deze beoordeling is naast een terugblik (lees follow-up) op de zienswijze van vorig jaar opgebouwd uit drie componenten, te weten een procedurele, een algemene en een financiële beoordeling:

- Bij de procedurele beoordeling wordt getoetst of de ontwerpbegroting tijdig, te weten binnen de daarvoor gestelde termijn, is aangeboden aan het bestuur van ons waterschap.
- Bij de algemene beoordeling wordt getoetst of de begroting voldoet aan de eis om te kunnen komen tot een verantwoord bestuurlijk oordeel. Zijn de bestuurlijke marges zichtbaar gemaakt en wordt voldoende gelegenheid geboden om keuzes te maken.
- Bij de financiële beoordeling worden de financiële aspecten getoetst. Voldoet men aan de financiële uitgangspunten en de meerjarenraming van vorig dienstjaar. Doen zich afwijkingen in positieve of negatieve zin voor en welke verklaring ligt hieraan ten grondslag.

Op basis van de bevindingen van deze beoordeling komt de zienswijze tot stand die het bestuur in staat stelt een standpunt over de ontwerpbegroting in te nemen.

Na vaststelling van de begroting van het WBL door het algemeen bestuur van het WBL is het aandeel van de beide waterschappen een verplichte bijdrage.

Op basis van de begrotingsbijdrage Waterschap Limburg van € 69.114.705 wordt maandelijks € 5.759.559 betaald, de totale bijdrage gedeeld door 12 maanden.

2.6 De tarieven

De financieringsstructuur bestaat uit twee heffingen: een watersysteemheffing en een zuiveringsheffing (indirecte lozingen). Beiden zijn geregeld in de Waterschapswet. Daarnaast is de verontreinigingsheffing (directe lozingen op oppervlaktewater) op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo) blijven bestaan.

De kosten van de waterkwantiteit, de waterkering en het zogenoemde passieve kwaliteitsbeheer (zoals o.a. integraal waterbeheer, monitoring en sanering van verontreinigde waterbodems), worden gefinancierd uit de watersysteemheffing. Deze wordt opgebracht door inwoners en de eigenaren van gebouwde, ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen. De zuiveringsheffing is toegespitst op de kosten van de zuivering, het transport van afvalwater en de verwerking van het zuiveringslib.

In verband met de fusie hebben de algemene besturen van WRO en WPM op 28 juni 2016 de 'Kostentoedelingsverordening Watersysteembeheer Waterschap Limburg 2017' in concept vastgesteld die de basis vormt voor de berekening van de tarieven van het watersysteembeheer. Definitieve vaststelling van de kostentoedelingsverordening vindt plaats door het algemeen bestuur van Waterschap Limburg op 2 januari 2017.

De kostentoedeling dient éénmaal op de 5 jaar opnieuw te worden vastgesteld.

Door een gedeeltelijke inzet van de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing' en de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing' blijft de opbrengstontwikkeling waterschapslasten 2017 voor het gemiddelde van beide taken onder de stijgingspercentages zoals aangegeven in de Meerjarenraming 2017-2022.

Indien de opbrengstontwikkeling per taak inzichtelijk wordt gemaakt is bij de watersysteemheffing voor 2017 sprake van een stijgingspercentage met 2,2% en bij de zuiveringsheffing van een stijgingspercentage met 1,0%.

De belastingopbrengst kan als volgt worden weergegeven.

Belastingopbrengst	Begroting 2017
Watersysteemheffing	58.083.000
Zuiveringsheffing	75.306.000
Verontreinigingsheffing	423.800
Totaal	133.812.800

Voor de berekening van de tarieven 2017 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De geraamde opbrengst waterschapslasten op basis van de gezamenlijke Begroting 2016 van Waterschap Limburg aangepast met het stijgingspercentage van de watersysteemheffing (2,2%) en het stijgingspercentage van de zuiveringsheffing (1,0%).
- De voor het belastingjaar 2016 gehanteerde belastingmaatstaven, de bestandsvergelijking, de aannames van de nog op te leggen aanslagen en de ervaringsgegevens ten aanzien van de

jaarlijkse ontwikkelingen daarin. De vertaling hiervan is verwoord in de notitie 'prognose opbrengst waterschapshellingen 2017' van de BsGW die als uitgangspunt bij de berekening is gehanteerd.

Watersysteemheffing

Naast de verhoging van de opbrengsten hebben bij de watersysteemheffing nog zes elementen invloed op de vast te stellen tarieven:

1. De kostentoedelingsverordening 2017 betreffende het watersysteembeheer.

Watersysteembeheer	Kostentoedelingsverordening 2017
Ingezetenen	40,00%
Zakelijk gerechtigden gebouwd	48,96%
Zakelijk gerechtigden ongebouwd	10,81%
Zakelijk gerechtigden natuurterreinen	0,23%
Totaal	100,00%

2. De tariefdifferentiatie voor verharde wegen waarbij een gedifferentieerd tarief wordt gehanteerd dat 400% hoger is dan het tarief voor het 'overig ongebouwd' (verhouding 1:5).
3. De rechtstreekse toedeling van categorie gebonden kosten aan de betreffende categorieën, te weten de perceptiekosten, de kosten van de wet WOZ en de kosten van verkiezingen.
4. Het reguliere accres en het effect van de hertaxatie bij het gebouwd als gevolg van de jaarlijkse herwaardering van de wet WOZ. Op basis van de voorlopige inzichten is uitgegaan van een waardeverhoging in het beheersgebied van Waterschap Limburg 1% (te weten accres +0,50% en hertaxatie 0,50%).
5. De doorvertaling van de belastingbestanden op perceelniveau voor de categorie natuur en ongebouwd.
6. De ontwikkeling van het aantal ingezetenen.

Een direct gevolg van deze onderdelen is dat dit een complexe berekening van de tarieven tot gevolg heeft.

Bij de berekening van de belastingtarieven wordt volgens het beginsel van kostenveroorzaking het toerekenen van categorie gebonden kosten toegepast. Hierdoor worden o.a. de kapitaallasten van verkiezingen rechtstreeks toegerekend aan de categorie ingezetenen. Dit voordat wordt verdeeld naar de diverse categorieën op basis van het (algemeen) aandeel uit de kostentoedelingsverordening.

Voor het **gebouwd** is de tariefs- c.q. heffingsmaatstaf een percentage van de WOZ-waarde met een percentage van vier decimalen achter de komma:

$$\frac{\text{Opbrengst categorie gebouwd}}{\text{Totale WOZ-waarde in het waterschapsgebied}}$$

In verband met de jaarlijkse herwaardering van de WOZ is de waarde peildatum één jaar voor het begin van het kalenderjaar, waarvoor de WOZ-waarde geldt. De waarde peildatum voor het belastingjaar 2017 is dus 2016. Omdat de definitieve cijfers voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde per individuele gemeente nog niet voorhanden zijn is uitgegaan van de door de BsGW

ontvangen indicatieve cijfers. Voor de effecten van de hertaxatie die gehanteerd zijn voor het belastingjaar 2017 is voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde uitgegaan van een waardestijging in ons beheersgebied van 1% (zie ook punt 4).

Voor het tarief van het **ongebouwd** en **natuur** geldt de volgende berekening:

$$\frac{\text{Opbrengst ongebouwd / natuur}}{\text{Aantal hectares ongebouwd / natuur}}$$

Bij de bepaling van het aantal hectares worden de waterschapseigendommen niet meegeteld. Deze zijn vrijgesteld van belastingheffing, wat vooral een verhogend effect heeft op de categorie ongebouwd omdat deze eigendommen grotendeels uit ongebouwde percelen bestaan. Verder wordt in 2017 rekening gehouden met een afname van het aantal hectares ongebouwd als gevolg van de aanwas van het gebouw. Daarnaast is uit de bestandsafstemming c.q. vergelijking gebleken dat het aantal hectares natuur is toegenomen ten kosten van het ongebouwd.

Voor wat betreft de **ingezetenen** kan nog worden vermeld dat het aantal ingezetenen (huishoudens) in 2017 wordt geprognosticeerd op 490.000 (2016 was 486.000) en tot stand is gekomen op basis van de realisatiegegevens over 2016.

Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing wordt geheven op basis van het aantal vervuilingswaarden, geproduceerd door woningen en bedrijven. Deze waarden worden uitgedrukt in vervuilingseenheden (ve's). De ve's voor woningen worden toegerekend op basis van een forfaitaire heffing (één- en meerpersoonshuishoudens). De ve's van bedrijven zijn voor 90% afhankelijk van variabele factoren en (jaarlijks) gebaseerd op de werkelijke vervuiling. Verder kan nog worden vermeld dat de zuurstofnorm met ingang van 1 januari 2009 54,8 kg per vervuilingseenheid per jaar is.

Het tarief van de zuiveringsheffing wordt als volgt bepaald:

$$\frac{\text{Opbrengst zuiveringsbeheer}}{\text{Aantal ve's indirecte lozingen}}$$

Het aantal indirecte lozingen 2017 wordt geraamd op 1.599.500 ve's (2016 was 1.600.000 ve's).

Ondanks dat het aantal inwoners binnen het beheergebied licht afneemt neemt het aantal woningen nog altijd toe. De toename van de woningvoorraad is het gevolg van een positief saldo van woningtoevoegingen (nieuwbouw, woonruimtesplitsing, bestemmingswijziging) en woningonttrekkingen (sloop, woonruimtesamenvoeging, bestemmingswijziging). Uit de praktijk blijkt verder dat het aantal eenpersoonshuishoudens (1 ve) in ons beheersgebied nog altijd toeneemt ten opzichte van de meerpersoonshuishoudens (3 ve's). In combinatie met de leegstand wordt hiermee het positieve effect van de toename van het aantal woningen teniet gedaan.

Bij leegstand doet zich de situatie voor dat indien een woning die bij het begin van het heffingsjaar leeg staat en pas in de loop van het jaar wordt bewoond een aanslag naar tijdsevenredigheid krijgt

opgelegd. Hierdoor heeft 'leegstand' niet een één op één effect op de afname van het aantal ve's. Hoe langer de gemiddelde periode van leegstand hoe hoger het negatieve effect op het aantal ve's. Voor de woningen wordt mede gelet op de realisatiecijfers 2016 een toename van 1.000 ve's verwacht.

Ondanks het feit dat bedrijven saneringsmaatregelen, optimalisatie van bedrijfsprocessen en verbetering aan eigen zuiveringsinstallaties hebben doorgevoerd blijft de daling van het aantal ve's in 2017 beperkt tot 1.500 ve's. Het verbeterd economisch klimaat en de toename van het aantal bedrijfsruimten in 2016 ten opzichte van 2015 door de samenvoeging van de WOZ-administratie en de ZUIB-administratie van de nieuwe toetreders in de BsGW per 1-1-2015 heeft hierin bijgedragen. Doordat de WOZ-administratie naast gebruikersgegevens ook eigendomsgegevens en perceelsrelaties bevat, zijn er meer mogelijkheden om te koppelen met andere gegevensbestanden (bijvoorbeeld Kadaster). Bovendien is het, in tegenstelling tot voorheen, nu mogelijk om eigenaren en leegstaande bedrijfsruimten te enquêteren. Vooral daar waar sprake is van verhuursituaties, neemt het aantal bedrijfsruimten toe.

Zoals al aangegeven is het aantal ve's ten opzichte van 2016 gedaald met 500 ve's.

Bij de zuiveringsheffing is sprake van een opbrengststijging (1,0%), dat bij een gelijk aantal ve's tot een stijging van het tarief zou leiden. De afname van het aantal ve's (lees: teller/noemer effect) heeft echter een extra verhogend effect op het tarief.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing blijft bestaan voor directe lozingen. Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief van de zuiveringsheffing en wordt - evenals de zuiveringsheffing - geheven op basis van het aantal vervuilingswaarde die directe lozers (woningen en bedrijven) produceren. Het aantal ve's van de directe lozingen in 2017 is 9.000.

Dit aantal is gebaseerd op de realisatiegegevens, waarbij rekening is gehouden met de aanpassing van het zuiveringsproces van de DSM-Chemelot locatie. Het gevolg hiervan is een verbetering van het zuiveringsrendement en een aanzienlijke afname van het geloosde aantal ve's. Ten opzichte van vorig jaar is dan ook sprake van een daling met 6.700 ve's.

De opbrengst van deze heffing wordt in mindering wordt gebracht op het watersysteembeheer en heeft hierop een positief effect.

2.7 Voorstellen

Het algemeen bestuur van het Waterschap Limburg;

Gezien de Programmabegroting 2017 en de hierin gepresenteerde voorstellen;

Gelet op het bepaalde in de artikelen 77, 100 en 101 van de Waterschapswet;

Gezien het voorstel van het 2AB van 13 december 2016;

BESLUIT:

1. de Programmabegroting 2017 vast te stellen;
2. per programma voor 2017 een krediet te voteren conform onderstaand overzicht

Programma	Netto krediet
Waterkeringen	€ 12.385.000
Watersysteem en -keten	€ 14.300.000
Bestuur en Organisatie	€ 1.631.000
Totaal programma's	€ 28.316.000

3. om een sluitende Begroting 2017 te presenteren, € 2.000.000 te onttrekken aan de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing' en € 4.500.000 te onttrekken aan de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing';
4. de tarieven 2017 voor de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing als volgt vast te stellen:

I Watersysteembeheer:	
Ongebouwd	
• openbare landwegen	€ 159,85 per ha
• overig ongebouwd	€ 31,97 per ha
Natuur	€ 3,22 per ha
Gebouwd	0,0235% van de WOZ-waarde
Ingezetenen	€ 48,56 per wooneenheid
II Zuiveringsbeheer:	
Zuiveringsheffing	€ 47,08 per vervuilingseenheid
III Verontreinigingsheffing:	
Verontreinigingsheffing	€ 47,08 per vervuilingseenheid

Aldus besloten in de openbare vergadering van 2 januari 2017.

De secretaris/directeur,

De dijkgraaf,

Drs. H. Mensink

Drs. Ing. P.F.C.W. van der Broeck

Bijlagen

Bijlage A	Vaste activa
Bijlage B	Reserves en voorzieningen
Bijlage C	Vaste schulden
Bijlage D	Personeelslasten
Bijlage E	Renteomslag
Bijlage F	Kostenverdeelstaat
Bijlage G	Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen
Bijlage H	Treasury
Bijlage I	EMU saldo
Bijlage J	Investeringsoverzicht

met de omgeving, voor de omgeving

Bijlage A Vaste activa

Omschrijving	Stand 31-12-2016			Mutaties 2017				Stand 31-12-2017			Rente
	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	Vermeerderingen		Verminderings	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	
				Extern	Intern						
Financiële vaste activa											
* aandelen	354.129	-	354.129	-	-	-	-	354.129	-	354.129	Geen rente
Totaal financiële vaste activa	354.129	-	354.129	-	-	-	-	354.129	-	354.129	-
Immateriële vaste activa											
* afsluiten geldleningen	1.035.980	961.061	74.919	-	-	-	44.516	1.035.980	1.005.577	30.403	Geen rente
* onderzoek en ontwikkeling	869.109	478.335	390.774	-	-	-	148.411	869.109	626.746	242.363	-
* overige immateriële activa	4.282.347	2.190.966	2.091.381	905.000	-	-	670.722	5.187.347	2.861.688	2.325.659	-
* bijdragen aan activa in eigendom van:											
- overheden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- overigen	144.317	140.484	3.833	-	-	-	11.102	144.317	151.586	7.269	-
- rijk	44.730.731	2.529.984	42.200.747	11.800.000	-	-	1.717.244	56.530.731	4.247.228	52.283.503	-
Totaal immateriële vaste activa	51.062.484	6.300.830	44.761.654	12.705.000	-	-	2.591.995	63.767.484	8.892.825	54.874.659	-
Materiële vaste activa											
* bedrijfsgebouwen	20.604.005	8.992.298	11.611.707	-	-	-	711.824	20.604.005	9.704.122	10.899.883	-
* gronden	9.872.244	3.628.186	6.244.058	-	-	-	183.381	9.872.244	3.811.567	6.060.677	-
* waterbouwkundige werken	247.467.934	103.029.779	144.438.155	14.759.000	-	4.265.000	7.961.605	257.961.934	110.991.384	146.970.550	-
* overige bedrijfsmiddelen	15.193.185	9.660.078	5.533.107	713.000	-	-	1.481.120	15.906.185	11.141.198	4.764.987	-
* machines, apparaten en werktuigen	4.347.067	3.069.744	1.277.323	300.000	-	-	363.973	4.647.067	3.433.717	1.213.350	-
* waterkeringen	18.411.368	2.583.209	15.828.159	32.412.000	-	29.940.000	319.911	20.883.368	2.903.120	17.980.248	-
Totaal materiële vaste activa	315.895.803	130.963.294	184.932.509	48.184.000	-	34.205.000	11.021.814	329.874.803	141.985.108	187.889.695	-
TOTAAL VASTE ACTIVA	367.312.416	137.264.124	230.048.292	60.889.000	-	34.205.000	13.613.809	393.996.416	150.877.933	243.118.483	-

met de omgeving, voor de omgeving

Bijlage B Reserves en voorzieningen

	Stand 31/12/16	Mutaties in 2017					Stand 31/12/17	Rente toerekening 2017	
		Vermeerderingen		Verminderingen				Bedrag	Rente% 2017
		Interne Rente	Overige	Externe	Interne	Externe			
Algemene reserves									
Algemene reserve watersysteem- en zuiveringsbeheer (incl. wettelijke reserve onderzoek en ontwikkeling conform art.2:365 lid 2 BW)	8.150.730						8.150.730	16.301,46	0,20
Totaal Algemene reserves	8.150.730	0	0	0	0	0	8.150.730	16.301,46	
Bestemmingsreserves tariefsegregalisatie									
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten watersysteemheffing	3.576.775					0	3.576.775	7.153,55	0,20
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten zuiveringsheffing	12.237.723					0	12.237.723	9.573,07	0,20
Totaal Bestemmingsreserve tariefsegregalisatie	15.814.498	0	0	0	0	0	15.814.498	16.726,62	
Bestemmingsreserves									
Calamiteiten watersysteembeheer	2.000.000						2.000.000	4.000,00	0,20
Riooloverstorten	1.794.325		300.000		60.000		2.034.325	3.828,65	0,20
Beekontwikkeling (BOP's)	235.205				150.000		85.205	320,41	0,20
Risicovollebeplanting/achterstallig onderhoud Waterkeringen	338.505				338.505		0	338,51	0,20
Waterkwaliteit/NLP next Generation	525.000				105.000		420.000	945,00	0,20
Kennisopbouw waterkwaliteit en ecologie	24.802				24.802		0	24,80	0,20
BRAHYM waterkwaliteitsmodellering	69.000				69.000		0	69,00	0,20
Netcentrisch werken	112.000				112.000		0	112,00	0,20
Frichtkosten	1.600.000				1.600.000		0	1.600,00	0,20
Subsidies afkoppelen regenwater	1.900.000				950.000		950.000	2.850,00	0,20
Bestrijding hoogwater	450.000				0		450.000	900,00	0,20
Bedrijfsvoering 2012 e.v.	0				0		0	0,00	0,20
Stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	1.413.500				1.413.500		0	1.413,50	0,20
Mobiliteit	841.544				p.m.		841.544	1.683,09	0,20
Saneringskosten	698.680				p.m.		698.680	1.397,36	0,20
Dekking afschrijvingen	2.207.585				134.000		2.073.585	4.281,17	0,20
Totaal Bestemmingsreserves	14.210.146	0	300.000	0	4.956.807	0	9.553.339	23.763,49	
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	38.175.374	0	300.000	0	4.956.807	0	33.518.567	56.791,57	
Voorzieningen									
<i>Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen</i>									
Pensioen / uitkeringsverplichtingen	2.458.567					329.052	2.129.515	4.588,08	0,20
<i>Voorzieningen voor onderhoudswerkzaamheden</i>									
Onderhoud kantoorgebouw Sittard	280.771		86.000		121.945		244.826	525,60	0,20
Onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord 305	185.061		56.000		98.105		142.956	328,02	0,20
Groot onderhoud kantoorgebouw Blerick	485.052		10.900		78.997		416.955	902,01	0,20
Onderhoud waterkeringen (Noord-en midden Limburg)	384.712		600.000		500.000		484.712	869,42	0,20
Onderhoud (Hoogwater)loods Horst	13.500		4.500		8.324		9.676	23,18	0,20
Onderhoud loods Nederweert	21.600		7.200		2.619		26.181	47,78	0,20
<i>Voorzieningen voor claims van ingezetenen en bedrijven</i>									
Voorziening natschade peilopzet Maas	1.331.630				100.000		1.231.630	2.563,26	0,20
TOTAAL VOORZIENINGEN	5.160.893	0	764.000	0	0	1.239.042	4.686.451	9.847,35	
Resultaat									
Exploitatiesaldo	0						0	0,00	0,20
TOTAAL RESULTAAT	0	0	0	0	0	0	0	0,00	
	43.336.267,00	0,00	1.064.600,00	0,00	4.956.807,00	1.239.042,00	38.205.018,00	66.638,92	

Bijlage C Vaste schulden

	Stand 31-12-2016	Mutaties in 2017			Stand 31-12-2017	Rente ten laste van 2017	Gemiddelden	
		Vermeer- deringen	Verminderen				Rente- voet	Restant looptijd
			Gewone aflossingen	Extra aflossingen				
Vaste schulden								
<i>* leningen opgenomen bij:</i>								
- Nederlandse Waterschapsbank	106.884.229		12.688.913		94.195.316	2.652.592	2,80	16 jr
- Rabobank Nederland - SWAP / Rabobank International						-23.992		
- Bank voor Nederlandse Gemeenten	2.268.901		567.225		1.701.676	108.028	5,85	3 jr
- A.S.N. Bank N.V.	6.720.000		480.000		6.240.000	244.175	3,87	13 jr
Totaal vaste schulden	115.873.130	-	13.736.138	-	102.136.992	2.980.803		

Bijlage D Personeelslasten

Onderdeel	Begroting 2017			
	Antal fte	Salarissen	Sociale premies	Totaal personeelslasten
Bestuur	-	634.200	48.500	682.700
Bestuursondersteuning en concerncontrol	7,89	585.200	129.600	714.800
Programma watersysteem en -keten	152,18	8.544.200	2.051.800	10.596.000
Programma waterkeringen	52,62	3.329.500	794.400	4.123.900
Programma bestuur en organisatie	101,47	6.191.300	1.493.600	7.684.900
Subtotaal	314,16	19.284.400	4.517.900	23.802.300
Flexibel in te zetten personeel & wachtdiensten	5,00	653.200	83.500	736.700
Totaal	319,16	19.937.600	4.601.400	24.539.000

Bijlage E Renteomslag

Het rente-omslagpercentage wordt berekend door de totale lasten van het waterschap die samenhangen met de aangegane geldleningen te delen door de totale boekwaarde van de vaste activa.

De totale lasten bestaan uit de volgende componenten:

- 1 de over vaste geldleningen de te betalen rente;
- 2 de betaalde rente die verband houdt met kortlopende geldleningen (inclusief rekening-courant) die zijn aangegaan om vaste activa te financieren (in de begroting kan dit percentage worden geraamd door het financieringstekort te vermenigvuldigen met het percentage dat naar verwachting gedurende het begrotingsjaar voor kortlopende geldleningen verschuldigd zal zijn);
- 3 de bespaarde rente in verband met de eigen financieringsmiddelen van het waterschap (reserves en voorzieningen);
- 4 de afschrijvingen van de kosten van de geldleningen.

In de berekening dient worden uitgegaan van de gemiddelde boekwaarde van de activa, de gemiddelde stand van de geldleningen en de gemiddelde stand van de eigen financieringsmiddelen.

De berekening van het rente-omslagpercentage is als volgt:

1	<u>Rente vaste geldleningen:</u>	€	2.980.803,31
2	<u>Rente financieringsmiddelen:</u>		
	Gemiddelde financieringspositie:		
	Totaal boekwaarde vaste activa		
	Totaal lang vreemd vermogen		
	Totaal eigen financieringsmiddelen		
	Financieringsoverschot cq -tekort		
	Betaalde rente die verband houdt met financieringstekort	-	150.000,00
3	<u>Bespaarde rente</u>	-	66.600,00
4	<u>Afschrijvingen van de kosten van de geldleningen</u>	-	44.515,87
	Totale lasten die samenhangen met de aangegane geldleningen	€	<u>3.241.919,18</u>

Gemiddelde boekwaarde vaste activa na correctie

	31/12/16	31/12/17	Gemiddeld
Totaal boekwaarde vaste activa	230.048.292,00	243.118.483,00	236.583.388,00
Totaal buiten de rente-omslag houden	1.429.048,13	2.384.532,26	1.906.790,00
Gemid.boekwaarde vaste activa na correctie	228.619.243,87	240.733.950,74	234.676.597,00

Het rente-omslagpercentage bedraagt:

<u>Lasten samenhangend met aangegane geldleningen</u>	3.241.919,18		
Gemiddelde boekwaarde vaste activa na correctie	234.676.597,00		
		afgerond	1,38%

Bijlage F Kostenverdeelstaat

Programma's	Netto kosten voor doorberekening	Bijdrage WBL	Bijdrage BsGW	Doorberekende kosten					Totaal na doorberekening
				Kapitaallasten	Huisvesting	Ondersteunende producten	Indirecte kosten	Werkmaterieel	
Eigen plannen	155.400	316.340	-	54.208	-	69.401	2.299.125	-	2.894.474
Plannen van derden	669.500	-	-	-	-	298.990	1.684.485	-	2.652.975
Beheersinstrumenten watersystemen	-	-	-	20.973	-	-	776.116	-	797.089
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	4.280.900	-	-	10.110.840	403.282	1.911.800	7.630.406	1.309.002	25.646.230
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	360.900	-	-	-	-	161.173	25.392	-	547.465
Beheer hoeveelheid water	389.500	-	-	204.243	-	173.947	1.235.743	-	2.003.433
Calamiteitenbestrijding watersystemen	-	-	-	13.513	-	-	506.863	-	520.376
Monitoring watersystemen	1.003.900	-	-	342.792	-	448.331	1.856.682	-	3.651.705
Getransporteerd afvalwater	-	12.164.875	-	-	-	-	-	-	12.164.875
Gezuiverd afvalwater	-	38.791.788	-	-	-	-	-	-	38.791.788
Verwerkt slib	-	17.014.101	-	-	-	-	-	-	17.014.101
Toezicht	11.700	158.411	-	-	-	5.225	2.904.667	-	3.080.003
Regulering lozingen	-	110.889	-	-	-	-	101.412	-	212.301
Werkmaterieel	583.700	-	-	412.502	-	-	640.050	-1.636.252	-
Watersysteem en -keten	7.455.500	68.556.404	-	11.159.071	403.282	3.068.867	19.660.941	-327.250	109.976.815
Eigen plannen	-	-	-	-	-	-	96.847	-	96.847
Beheersinstrumenten waterkeringen	30.600	-	-	273.892	-	13.665	594.930	-	913.087
Aanleg en onderhoud waterkeringen	1.232.600	-	-	2.788.457	-	550.464	1.010.236	327.250	5.909.007
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	343.200	-	-	8.963	272.650	153.269	460.877	-	1.238.959
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	-	-	-	18.280	-	-	521.202	-	539.482
Vergunningen en meldingen	17.200	-	-	-	-	7.681	1.298.077	-	1.322.958
Adviezen vergunningen	-	-	-	-	-	-	333.767	-	333.767
Waterkering	1.623.600	-	-	3.089.592	272.650	725.079	4.315.936	327.250	10.354.107
Eigen plannen	139.900	-	-	6.505	-	62.479	345.305	-	554.189
Handhaving	-	-	-	-	-	-	554.927	-	554.927
Belastingheffing	1.873.000	-	3.370.583	-	-	-	-	-	5.243.583
Invoering	-	-	1.294.317	-	-	-	-	-	1.294.317
Bestuur	2.616.700	266.602	-	450.853	-	1.168.587	997.583	-	5.500.325
Externe communicatie	230.300	-	-	-	-	102.849	1.401.294	-	1.734.443
Kapitaallasten	16.811.200	-	-	-16.811.200	-	-	-	-	-
Indirecte kosten	23.771.300	-	-	-	2.163.637	9.476.852	-35.411.789	-	-
Huisvesting	1.939.900	-	-	899.669	-2.839.569	-	-	-	-
Ondersteunende beheerproducten	5.263.400	-	-	1.205.510	-	-14.604.713	8.135.803	-	-
Bestuur en Organisatie	52.645.700	266.602	4.664.900	-14.248.663	-675.932	-3.793.946	-23.976.877	-	14.881.784
Totaal	61.724.800	68.823.006	4.664.900	-	-	-	-	-	135.212.706

Onvoorzien WBL

291.694

Bijlage G Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen

Programma's en beleidsproducten 2017	Totaal	Kostendrager		Bijdrage aan WBL	Kostendrager		Bijdrage aan BsGW	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Eigen plannen	2.894.474	2.312.987	581.487	316.340	-	316.340	-	-	-
Plannen van derden	2.652.975	2.652.975	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten watersystemen	797.089	797.089	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	25.646.230	25.646.230	-	-	-	-	-	-	-
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	547.465	547.465	-	-	-	-	-	-	-
Beheer hoeveelheid water	2.003.433	2.003.433	-	-	-	-	-	-	-
Calamiteitenbestrijding watersystemen	520.376	520.376	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	3.651.705	3.651.705	-	-	-	-	-	-	-
Getransporteerd afvalwater	12.164.875	-	12.164.875	12.164.875	-	12.164.875	-	-	-
Gezuiverd afvalwater	38.791.788	-	38.791.788	38.791.788	-	38.791.788	-	-	-
Verwerkt slib	17.014.101	-	17.014.101	17.014.101	-	17.014.101	-	-	-
Toezicht	3.080.003	1.460.796	1.619.207	158.411	-	158.411	-	-	-
Regulering lozingen	212.301	88.711	123.590	110.889	-	110.889	-	-	-
Watersysteem	109.976.815	39.681.767	70.295.048	68.556.404	-	68.556.404	-	-	-
Eigen plannen	96.847	96.847	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten waterkeringen	913.087	913.087	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg en onderhoud waterkeringen	5.909.007	5.909.007	-	-	-	-	-	-	-
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	1.238.959	1.238.959	-	-	-	-	-	-	-
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	539.482	539.482	-	-	-	-	-	-	-
Vergunningen en meldingen	1.322.958	661.479	661.479	-	-	-	-	-	-
Adviezen vergunningen	333.767	166.883	166.884	-	-	-	-	-	-
Waterkering	10.354.107	9.525.744	828.363	-	-	-	-	-	-
Eigen plannen	554.189	554.189	-	-	-	-	-	-	-
Handhaving	554.927	277.464	277.463	-	-	-	-	-	-
Belastingheffing	5.243.583	4.195.940	1.047.643	-	-	-	3.370.583	2.322.940	1.047.643
Invordering	1.294.317	647.030	647.287	-	-	-	1.294.317	647.030	647.287
Bestuur	5.500.325	2.878.548	2.621.777	266.602	-	266.602	-	-	-
Externe communicatie	1.734.443	953.944	780.499	-	-	-	-	-	-
Bestuur en Organisatie	14.881.784	9.507.115	5.374.669	266.602	-	266.602	4.664.900	2.969.970	1.694.930
Programmatotaal	135.212.706	58.714.626	76.498.080	68.823.006	-	68.823.006	4.664.900	2.969.970	1.694.930
Onvoorzien WsL	+ 278.000	278.000	-	-	-	-	-	-	-
Onvoorzien WBL	+ 291.694	-	291.694	291.694	-	291.694	-	-	-
Ruimte goodwill WPM	+ 489.500	489.500	-	-	-	-	-	-	-
Friciekosten BsGW	+ 541.800	352.200	189.600	-	-	-	-	-	-
Goodwill toetreders BsGW	-/- 1.940.300	1.261.200	679.100	-	-	-	-	-	-
Totaal netto kosten	134.873.400	58.573.126	76.300.274	69.114.700	-	69.114.700	4.664.900	2.969.970	1.694.930
Opbrengst waterschapsbelastingen	+ 133.812.800	58.506.800	75.306.000	-	-	-	-	-	-
Correctie kwijtschelding	-/- 4.772.500	1.643.300	3.129.200	-	-	-	-	-	-
Correctie oninbaarheid	-/- 666.900	290.400	376.500	-	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	+ 6.500.000	2.000.000	4.500.000	-	-	-	-	-	-
Totaal dekkingsmiddelen	134.873.400	58.573.100	76.300.300	-	-	-	-	-	-

Bijlage H Treasury

KASGELDLIMIET (x € 1.000)	2017
Begrotingstotaal	139.210
Percentage	23%
Kasgeldlimiet	32.018
Financieringsstekort (-) / overschot (+)	48.596-
Ruimte (+) / overschrijding (-)	16.578-

TOETS RENTERISICONORM (x € 1.000)	2017
<i>Renterisico op vaste schulden</i>	
1a Renteherziening vaste schulden o/g	13.600
1b Renteherziening vaste schulden u/g	
1 Netto herziening vaste schulden (1a - 1b)	13.600
2 Betaalde aflossingen	13.736
3 Renterisico op vaste schuld (1+2)	27.336
<i>Renterisiconorm</i>	
4.a Begrotingstotaal	139.210
4.b Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	30%
4 Renterisiconorm (4ax4b)	41.763
Toets renterisiconorm	
4 Renterisiconorm	41.763
3 Renterisico op vaste schuld	27.336
5 Ruimte (+) / Overschrijding (-) (4-3)	14.427

Bijlage I EMU saldo 2017

Onderdeel	2016 bedrag x € 1.00	2017 bedrag x € 1.000
1. Exploitatiesaldo voor bestemming reserves	- 7.764	- 6.500
2. Invloed investeringen		
- bruto-investeringsuitgaven	- 61.418	- 60.889
+ investeringssubsidies	+ 25.806	+ 34.205
+ verkoop materiële en immateriële vast activa	+ -	+ -
+ afschrijvingen	+ 21.995	+ 13.614
3. Invloed voorzieningen		
+ toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	+ 665	+ 765
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. de exploitatie	- -	- -
- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	- 543	- 1.239
+ externe vermeerderingen van voorzieningen	+ -	+ -
4. Invloed reserves		
- betalingen rechtstreeks uit reserves	- -	- -
+ externe vermeerderingen van reserves	+ -	+ -
5. Deelnemingen en aandelen		
- boekwinst	- -	- -
+ boekverlies	+ -	+ -
EMU-saldo volgens begroting (+ overschot / - tekort)	- 21.259	- 20.044

Aandeel EMU-tekort gemeenschappelijke regelingen	2016 bedrag x € 1.000	2017 bedrag x € 1.000
- BsGW	- 10	- 10
- WBL	+ 2.975	+ 2.239
EMU-saldo gemeenschappelijke regelingen (+ overschot / - tekort)	+ 2.965	+ 2.229

INTEGRAAL EMU-TEKORT Waterschap Limburg	- 24.224	- 17.815
--	-----------------	-----------------

Bijlage J   **Investeringsoverzicht**

PROJECT-NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	A K	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA							GEVOTEERD KREDIET		
				UITGAVEN			INKOMSTEN				2016		
				Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	UITG	INK
720340	30	Castenrayse Vennen		149	150	1.000	1.299	11	-	-	11	386	
720352	30	Loobeek tr. Venraysch Broek		174	150	3.218	3.542	28	-	1.176	1.204	2.813	
720353	30	Loobeek tr. De Spurt		211	150	2.254	2.615	28	-	610	638	2.745	
720650	30	Herinr.bvnlp.Gr.M.bk.Boksloot		554	722	258	1.534	387	97	98	582	1.536	
720700	30	Haelensebeek fase I en II		742	900	1.290	2.932	417	302	136	855	3.532	
721060	30	Everlose Beek Omleiding		1.089	966	345	2.400	703	130	47	880	2.400	
721080	30	Oostrumse beek fase 3		303	202	-	505	107	-	60	167	506	
721240	30	Everlose Beek Maasmonding		530	1.456	564	2.550	924	274	52	1.250	2.550	
721340	30	Herinrichting Thornerbeek e.a.		26	124	-	150	-	128	-	128	152	
721420	30	Herinrichting Springbeek		525	513	262	1.300	173	136	34	343	1.300	
721421	30	Springbeek Maasmonding		281	544	275	1.100	94	306	78	478	1.100	
721460	30	Tielebeek; herinrichting benedenloop		1.117	10	5	1.132	681	-37	-	644	1.660	
721481	30	Groote Molenbeek A73		1.572	100	1.070	2.742	573	56	823	1.452	1.943	
721510	30	Venlose Molenbeek Herinrichting		277	623	200	1.100	187	-	143	330	1.100	
721620	30	Groote Molenbeek Kast.bossen		-	20	-	20	-	-	-	-	20	
721750	30	Modelverbetering Grote Molenbeek		74	161	-	235	-	-	-	-	235	
721760	30	Wellse molenbeek (excl beekmonding)		11	69	-	80	-	98	-	98	80	
721780	30	Tielebeek bovenloop		12	88	2.050	2.150	-	54	720	774	180	
721800	30	Huilbeek		-	-	-	-	-	-	-	-	-	
P0100104	30	Herstel Maasmeanders		3	230	24	257	-	-	-	-	257	179
P0100106	30	Herinrichting brongebied Maasnijlderbeek		320	-	-	320	87	-	-	87	447	101
P0200111	30	Herinrichting en herstel oevers Roer		1.038	-	-	1.038	-	-	-	-	1.077	414
P0300112	30	Herindeling Vlootbeek Aerwinkel - grens Nederland-Duitsland		1.566	5	-	1.571	131	-	-	131	3.083	1.497
P0304005	30	Herinrichting Vulensbeek, fase 2	**	232	-	-	232	13	-	-	13	-	-
P0400102	30	Herinrichting Middelsgraaf		1.656	2.000	500	4.156	248	-	-	248	4.113	1.560
P0500108	30	Herinrichting Rode Beek, Jabek Schinveld		451	600	100	1.151	144	-	-	144	3.500	-
P0500110	30	Rode Beek Susteren - Oud Roosteren	**	391	150	1.500	2.041	-	-	-	-	-	-
P0500112	30	Ontkluizing Rode Beek Brunssum		3.627	35	-	3.662	-	-	-	-	4.275	-
P0500901	30	Herinrichting Ruischerbeekje / Schinveldse Es		122	130	-	252	17	-	-	17	446	65
P0600128	30	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen		6.258	2.700	100	9.058	1.533	600	-	2.133	8.830	2.695
P0600136	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Beekmonding + Sifon	**	197	50	50	297	-	-	-	-	-	-
P0600140	30	Beekdalen Geleen		464	-	-	464	-	-	-	-	478	-
P0600141	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	**	185	5	25	215	-	-	-	-	-	-
P0600144	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	**	1.010	-175	25	860	-	-	-	-	-	-
P0600145	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	**	925	20	20	965	-	-	-	-	-	-
P0600148	30	Compartimeteringsdijk Oud-Roosteren		5	250	95	350	-	-	-	-	350	-
P0602001	30	Herinrichting gedeelte Caumerbeek nabij Aambos		365	750	500	1.615	4	-	-	4	1.780	524
P0602003	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 1		894	-	-	894	-	-	-	-	853	-
P0602004	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 2		557	-	-	557	-	-	-	-	533	-
P0602005	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 3		636	350	-	986	-	-	-	-	1.050	-

PROJECT-NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	A K	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA						GEVOTEERD KREDIET			
				UITGAVEN				INKOMSTEN				2016	
				Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	UITG	INK
P0602007	30	Opheffen overkluising Caumerbeek, fase 4		701	-	-	701	-	-	-	-	700	-
P0605406	30	Herinrichting Keutelbeek, kern Beek inclusief OAS		1.680	400	600	2.680	-	-	-	-	4.831	-
P0606503	30	Herinrichting Sittardse Keutelbeek	**	87	100	1.000	1.187	-	-	-	-	-	-
P0606504	30	Ontkluising Keutelbeek Sittard, fase 1		44	930	-	974	-	-	-	-	1.035	-
P1000118	30	Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen	**	73	35	225	333	4	-	-	4	-	-
P1000122	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)	**	55	60	200	315	-	-	-	-	-	-
P1000131	30	Vispassage Epermolen Aquadra	**	13	-	40	53	-	-	-	-	-	-
P1000132	30	Vispassage Volmolen		71	500	100	671	12	-	-	12	890	209
P1000133	30	Herstel kademuuren en vispassage Commandeursmolen	**	63	750	-	813	-	-	-	-	-	-
P1006301	30	Sanering en herinrichting Oude Kanjel en Kanjel benedenstrooms Kanaal	**	221	50	50	321	-	-	-	-	-	-
P1006302	30	Herinrichting Oude Kanjel (Fase 1: lteren - Geul)		315	-	-	315	103	-	-	103	541	339
P1006501	30	Herinrichting Kanjel en Gelei, gemeenten Meerssen en Maastricht	**	362	200	200	762	21	-	-	21	-	-
P1200113	30	Vispassage Wittemolen Witterm	**	80	500	100	680	-	-	-	-	-	-
P1800102	30	Vispassage Baalsbruggermolen Kerkrade	**	46	350	-	396	-	-	-	-	-	-
P2000201	30	Herinrichting Mergelland-Oost		9.947	100	-	10.047	815	-	-	815	10.785	732
P2130106	30	Waterstaatkundige projecten		-	-1.535	-8.426	-9.961	-	1.700	-	1.700	-	-
P2130118	30	Kleine investeringswerken fase 3	**	36	150	1.000	1.186	-	-	-	-	-	-
P2130301	30	Grondverwerving meandering waterlopen		953	350	350	1.653	-	-	-	-	3.005	-
		Totaal beekherstel		43.293	16.988	11.169	71.450	7.446	3.844	3.977	15.267	77.097	8.315
721790	30	Finetuning projecten beekherstel		-	20	80	100	-	-	-	-	100	-
		Totaal Finetuning		-	20	80	100	-	-	-	-	100	-
720431	30	Kabroeksebeek, Duiker Horst		213	500	637	1.350	278	72	19	369	1.350	-
720432	30	Kabroeksebeek Werkpad America - Meterik		239	100	241	580	-	-	-	-	580	-
720960	30	WB21 toets 2015		-	30	770	800	-	-	231	231	2.030	-
P0100105	30	Verbetering waterverdeling Maasnielderbeek - Vijverpartijen Roermond		1.022	100	-	1.122	-	-	-	-	1.360	-
P0200116	30	Maatregelen wateroverlast Roer		408	350	500	1.258	-	-	-	-	1.860	188
P0602009	30	Dam de Dem		-	50	290	340	-	-	-	-	340	-
P0602902	30	Regenwaterbuffers Aalbeek		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P0602903	30	Aanleg regenwaterbuffer Nieuwhuis, Grijzegrubben te Nuth	**	62	-40	-	22	-	-	-	-	-	-
P0607601	30	Regenwaterbuffer Spaans Vonderen	**	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
P0800101	30	Wateroverlast stroomgebied Ur, Stein		465	60	-	525	118	-	-	118	545	140
P1300111	30	Vloeddam Slenaken	**	145	25	25	195	62	-	-	62	-	-
P2110211	5	Vorbereiding maatregelen verhogen beschermingsniveau bebouwd gebied		51	700	700	1.451	-	-	-	-	1.600	-
P2130115	30	Vergroten buffers fase 2		3.434	100	-	3.534	1.444	-	-	1.444	3.995	1.500
P2130117	30	Vergroten buffers fase 3		986	750	750	2.486	9	-	-	9	3.230	-
		Totaal WB21		7.025	2.725	3.913	13.663	1.911	72	250	2.233	16.890	1.828

PROJECT-NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	A K	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA								GEVOTEERD KREDIET	
				UITGAVEN				INKOMSTEN				2016	
				Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	Realisatie tm 2015	2016	2017	Totaal	UITG	INK
710801	30	St Jansberg		195	30		225	157		38	195	240	
720760	30	Sarsven/Banen		848	200	152	1.200	15		-	15	1.200	
721290	30	NLP Heidsche Peel		94	31	20	145			-	-	310	
P0200110	30	Herinrichting van oude Roemeanders		341	275	25	641	-	-	-	-	643	455
P2110503	30	GGOR Heuveland		-	600	75	675	-	-	-	-	675	506
		Totaal NLP ; verdrogingsbestrijding		1.478	1.136	272	2.886	172	-	38	210	3.068	962
710540	5	Vervanging meetapparatuur		-	28	20	48	-	-	-	-	20	
716000	5	Tractiemiddelen buitendienst		-	239	300	539	-	-	-	-	930	-
725130	15	Vervanging gemalen/stuwen		296	325	-	621	-	-	-	-	621	-
720490tm 720494	0	Strategische grondvoorraad		3.019	2.409	-	5.428	-	-	-	-	5.428	-
Diversen	30	Nieuw Limburgs Peil		68	217	-	285	227			227	1.754	
P2130101	30	Algemeen Krediet planvoorbereiding en grondaankopen		-	-	-	-	-	-	-	-	5.700	-
P2130119	0	Te verkopen gronden	**	37	-	-	37	-	-	-	-	-	-
P2130502	15	Optimalisatie en modernisering meetnet		-	-	25	25	-	-	-	-	-	-
P2130503	15	Waterstand- en afvoermeters		255	105	-	360	-	-	-	-	480	-
		Algemeen		3.676	3.323	345	7.344	227	-	-	227	14.933	-
PROGRAMMA WATERSYSTEEM EN -KETEN				55.471	24.192	15.779	95.442	9.756	3.916	4.265	17.937	112.088	11.104
726070	5	Uitvoeren veiligheidstoetsing waterkeringen		-	-	147	147	-	-	-	-	-	-
Diversen	30	Uitvoering HWBP (Noord- en Midden Limburg)		1.698	7.902	17.400	27.000	-	9.125	15.175	24.300	27.000	24.300
P5090005 / 726330	30	Bijdrage kosten Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)		33.767	11.737	11.800	57.304	-	-	-	-	37.981	-
P5090006 / Diversen	30	Bestuursovereenkomst Sluistukkaden Maas		21.079	5.501	13.865	40.445	16.991	10.478	13.865	41.334	74.100	74.100
P5090007	5	Gegevensverzameling primaire waterkeringen		177	200	200	577	-	-	-	-	750	-
P5090008	30	Alexanderhaven Roermond		5.300	250	1.000	6.550	4.770	225	900	5.895	6.630	5.967
PROGRAMMA WATERKERINGEN				62.022	25.590	44.412	132.024	21.762	19.828	29.940	71.530	146.461	104.367
Diversen	4/5	Overige bedrijfsvoering		12	93	32	137	-	-	-	-	76	-
n..n.t.b.	10	Huisvesting Venlo		-	39	190	229	-	-	-	-	187	-
P2300427 / 710990	5	Implementatie BGT		65	34	5	104	-	-	-	-	280	-
P2300429	5	Innovatie met geo-informatie		251	25	-	276	35	-	-	35	348	-
P2300430 / diversen	5	Activiteiten automatisering		784	394	471	1.649	-	-	-	-	1.838	-
P2300431	5	TWI Investeringsprojecten WsL		0	416	-	416	-	-	-	-	416	-
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE				1.113	1.001	698	2.812	35	-	-	35	3.145	-
TOTAAL PROGRAMMA'S				118.606	50.783	60.889	230.278	31.552	23.744	34.205	89.501	261.694	115.471
		Huisvesting WsL 2AB 27/9/2016			600	7.900				3.500		8.500	3.500

** Projecten gefinancierd uit het Algemeen krediet planvoorbereiding en grondaankopen (P2130101)